

bis

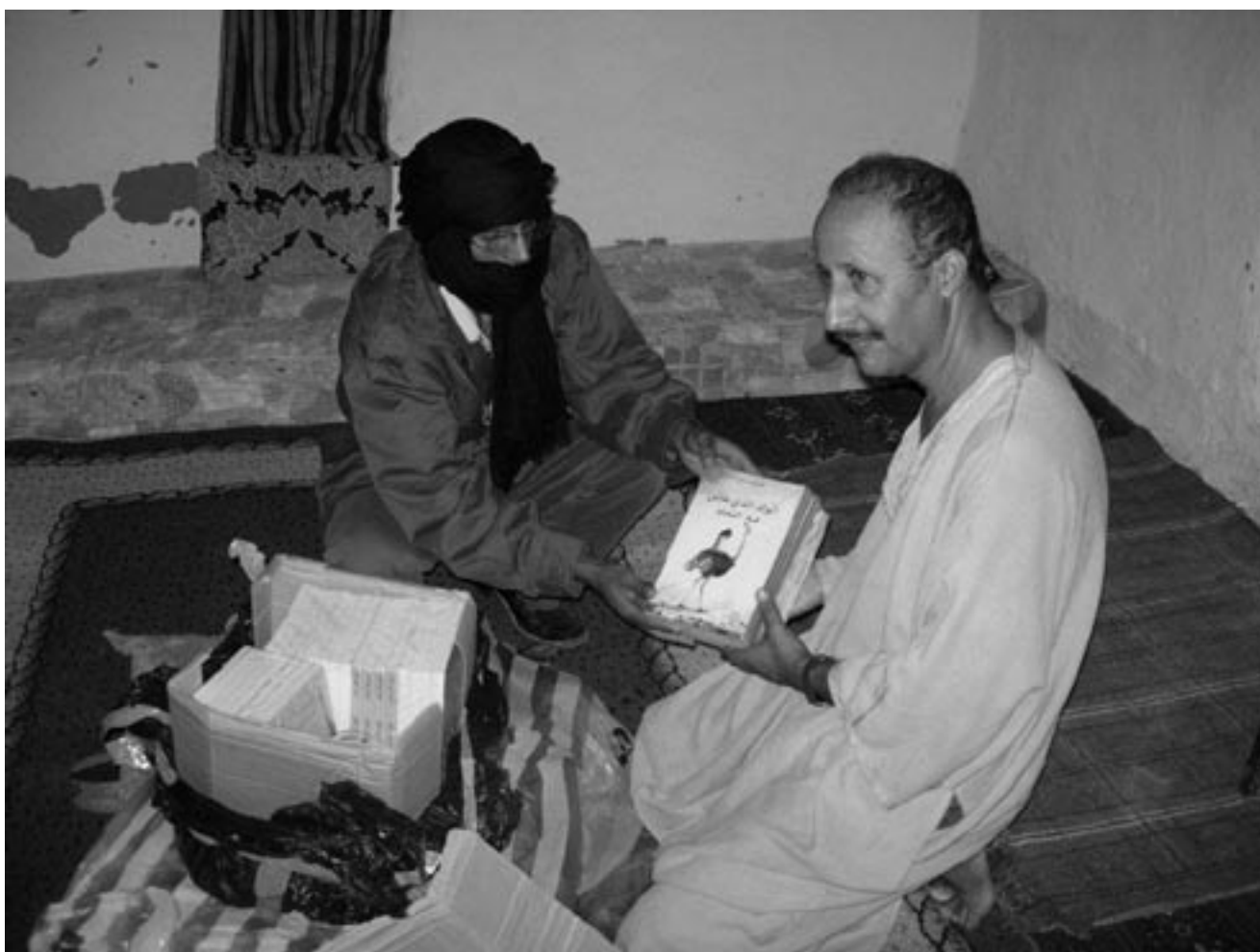
BIBLIOTEKSDEBATT FRÅN VÄNSTER!

BiS-nej till entreprenader (se sid 30):

Bästa inlägg jag läst om detta! Jag skulle vilja att alla politiker fick läsa det! Wenda Jones på Biblist 23 dec. 2010

bis ges ut av föreningen Bibliotek i samhälle

#4 2010
30 kronor

100.000 insamlat i Västsaharaprojektet. Monica Zaks bok är nästan framme • Första BiS-salongen: ambitioner och frustrationer som bibliotekarie • Bengt Nerman om skönlitteraturen och bibliotekarieutbildningen • Att låna e-böcker är inte alltid lätt • Debatten om Creative Commons fortsätter • Varför är det svårt att hitta folkbibliotek i Istanbul? • Biblioteksentreprenaderna: BiS sätter ner foten.

Innehåll bis nr 4/2010:

4 – 8. **Notiser från Syd & Nord.** Ingrid Atlestam rapporterar direkt från Mauritius, men också om Botkyrkas mångspråkiga bibliotek, profilköp och annat

8. **Wikileaksuttalande** från biblioteksnorge

9 **Första BiS-salongen.** En sammanfattning av diskussionen av Tobias Willstedt

- 11. Inledning I: **Att jobba på bibliotek: Stolthet och fördom.** Tobias Willstedt
- 13. Inledning II: **Vart ville jag och var hamnade jag?** Nick Jones

15. **Det rättfärdige, relevanta og lokale folkebibliotek.** Anders Ericson anmäler Public Libraries and Social Justice,

16. **BiS insamling till Västsahara** är uppe i 100.000 kr. Lena Lundgren och Monica Zak rapporterar

17. **Jonas Sjöstedts deckare** väcker intresse för Västsaharafrågan

18. **Ny rapport om arbetsplatsbibliotek.** Mats Myrstener har läst Nina Frids nya rapportering.

19. **Vem bestämmer vad som ska finnas på biblioteken?** Siv Wold-Karlsen är bekymrad över hur e-böckerna kan komma att förändra biblioteken och över hur svårt det kan vara att låna e-böcker. Göteborgs stadsbibliotekarie svarar.

Debatten om BiS och Creative Commons fortsätter:

- 21. **Nya strategier krävs - BiS och Creative Commons.** Tobias Willstedt
- 22. **Fler perspektiv på allmänningar.** Johanna Dalmalm

24. **För femtio år sedan.** Skönlitteraturen i bibliotekarieutbildningen då - och nu. Bengt Nerman. Jenny Samuelsson från Umeå och Skans Kersti Nilsson från BHS svarar.

26. **Den svenska filmens eldsprutande drake** – för farlig för biblioteken? Maj Wechselsemanns senaste filmer om Bildt och om kungahuset verkar saknas på svenska bibliotek

27. **På spaning efter bibliotek i Istanbul.** Istanbul är fyllt av välsorterade boklådor, men biblioteken har inte förmått förnya sig och blir allt färre. Balsam Karam har letat på plats.

29. **Starkt motstånd mot biblioteksstängningar i England,** t ex i Oxfordshire

30 -31. **BiS och entreprenaderna.** Lena Lundgren

- **Fyra skäl för att säga nej till entreprenader.**
- **Debatten om bibliotek på entreprenad hösten 2010 på BIBLIST och i pressen**

32. Kallelse till BiS årsmöte 12 mars

Omslagsbilden:

-Strutsboken på arabiska måste också våra bröder och systrar i det ockuperade Västsahara få läsa, säger Ahmed Fadel. Mitt i natten blir en låda packad i flyktinglägret Auserd.

Foto: Monica Zak

Utgives av föreningen **Bibliotek i Samhälle**. Tidningen utkommer med fyra nummer per år.

Redaktör och ansvarig utgivare: Lennart Wettmark.

Styrelsen är rådgivande redaktionsgrupp och består av ordinarie ledamöter: Mats Myrstener, Lena Lundgren, Christian Forsell, Tobias Willstedt och Lennart Wettmark

Suppleanter: Barbro Bolonassos, Berith Backlund, Ingrid Atlestam och Nick Jones

Kassör: Christian Forsell tel. 046-141578, Kobjersvägen 9 A, 227 38 Lund
e-post: christian_forsell@telia.com

Avgifter: Lösnummer: 30 kr; Prenumeration ett år 150 kr; Pren. för institutioner: 210 kr (utanför Sverige: 220 kr); Medlemskap (inkl. pren.): 190 kr, Studerande (inkl. pren.): 100 kr
Föreningens postgiro: 33 53 16-6

Hemsida: www.foreningenbis.org. **BiS-bloggen:** bisbloggen.blogspot.com

Ser under juledigheten Pirandellos Sex roller söker en författare på Stockholms stadsteater. De sex rollerna träder in på scenen och vill ha sin historia berättad. Den professionella ensemblen intresserar sig och börjar iscensätta sin tolkning.

Associerar osökt till höstens biblioteksdebatt; de professionella – kritikerna, författarna, kulturarbetarna – engagerar sig för Folkbiblioteket och hotet mot idén om folkbibliotek. Professionen - ett ord för biblioteksarbetarna vi aldrig skulle använt på 70-talet... - känner nog inte alltid igen det folkbibliotek som ibland tonar fram i debatten: det stillsamma, datorlösa, cafélösa och kanske rent av ogallrade biblioteket.

Rollerna på stadsteatern inser att de enda som kan berätta deras historia är de själva. På samma sätt behöver biblioteksprofessionen berätta och utveckla sin historia och formulera mål och nödvändiga medel. Låt vara med stöd av alla de engagerade kulturarbetarna och i dialog med politikerna.

Problemet är att rollerna inte får eller kanske inte förmår att inta scenen! BiS är en liten fri grupp som arbetar med den här historien. Vår scen är liten: främst bisbloggen och tidskriften.

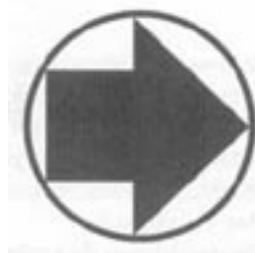
I detta nummer ryms bara delar av historien. Problemet är att den är så mångfacetterad, ambitiös och svårfångad. Mål och medel ifrågasätts ständigt.

Är en roll inte att vara litteraturpedagoger – såsom Bengt Nerman skriver om, en annan att med empati försöka inkludera den medellösa – så som Anders Ericson återger i sin recension av en ny brittisk bok i ämnet?

Och vart tar biblioteksarbetarnas ambitioner vägen i den slimmade biblioteksorganisationen? I numret diskuterar en ny generation bibliotekarier sina drömmar och sina frustrationer i den första BiS-salongen.

Och över alltihop svävar en hotfull höger som steg för steg skapar ökade klyftor, urholkad skattebas och bibliotek med en vagt definierad servicefunktion. bis är ett forum för diskussion, men också en tribun för bibliotekspolitiska värderingar: i det här numret tydligast kring biblioteksentreprenaderna i Nacka och annorstädes.

Lennart Wettmark
bisredaktör

Kommande nummer av bis:

bis nr 1 har manusstopp runt 15 mars. Ett tema i numret är: Vad är ett folkbibliotek?

Medverka i bis! Välkommen att skicka material till Lennart Wettmark, Rosenbadsgatan 9, 652 26 Karlstad 054-101813. e-post: lennart.wettmark@gmail.com Räkna inte med något arvode...

Artiklar i bis publiceras efterhand som pdf-filer på BiS hemsida och i Globalarkivet enligt Creative Commons Erkännande-Dela Lika - om inget annat avtalats

Vad vill föreningen BiS?

BiS är en socialistisk förening för biblioteksanställda och andra med intresse för biblioteksfrågor. Enligt BiS är det bibliotekets uppgift att bevara och vidareutveckla demokratin genom att

- stödja yttrandefriheten och garantera tillgången till information som grund för opinionsbildning och samhällskritik
- utgöra en offentligt finansierad och demokratiskt styrd institution som utvecklas i dialog med brukare och närsamhälle.
- arbeta uppsökande, läsfrämjande och vägledande i första hand för dem som riskerar att hamna på fel sida om den växande informationsklyftan
- aktivt erbjuda information och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara.

från Syd

Ingrid Atlestam kommenterar
händelser och trender

Från u-land till utbud

Första gången jag var på Mauritius, 1972, var det ett typiskt u-land, nyss självständigt, undantagstillstånd och alla som kunde emigrerade, turism var ett okänt begrepp. Då fanns just inga böcker om landet i den lokala bokhandeln utom väldigt enkla läroböcker för den obligatoriska skolan.

Nästa gång, 1980, fanns något enstaka hotell och en bok, en exotiserande bildbok för ev turister.

Sedan har det blivit fler och fler böcker och även bokhandlar. Häromdagen gick jag genom sockerrörsfälten, där kontorskomplex och universitetsbyggnader växer numera, till ett nytt stort shoppingcenter och i bokhandeln där fanns minst tio hyllmeter med Mauritian. Böcker i alla ämnen, statskunskap, naturvetenskap, sociologi, feminism, ekonomi, kultur, historia, debattböcker, ja allt som tänkas kan. Det enda som ännu är lite "underrepresenterat" är inhemsk skönlitteratur. Vilket påminner mig om att första gången jag var här var det en släkting som sa att "här i tredje världen läser vi inte skönlitteratur", vilket nog är helt begripligt när man har fullt upp med att överleva, skaffa sig utbildning och klara vardagen. Kan man måne se ett lands utveckling från u-land på väg mot ett demokratiskt välfärdssamhälle speglas i bokutgivningen?

När kommer då skönlitteraturen? Slår mig att det går att jämföra med de läsmönster för invandrare som Ann-Christine Brunnström beskriver i *Mer nytta än nöje En undersökning av invandrade göteborgares syn på biblioteksverksamhet* om hur biblioteken borde profilera sina inköp för de med ickesvensk bakgrund. När man är ny i landet och ska hitta jobb, utbildning och knäcka koderna i det nya samhället handlar det om språkinläring, vardagslivets handböcker och läromedel. Skönlitteratur läser man när man är mer etablerad.

Även när man ser Sveriges utveckling från utvandrarnas land till välfärdsstat kan man väl se en liknande utveckling? Det fanns en tid då biblioteken i statistiken skilde mellan nyttig, kunskapsgivande läsning och skönlitteratur och det gällde att höja andelen nyttig läsning, nu ser somliga problemet som det omvända!

Mångfaldig mångfald

Ta människor från hela världen, utom möjligtvis de allra nordligaste trakterna och Sydamerika, ta alla religioner, ideologier, varor, organisationer, idéer och tankar, gör en blandning av alltihopa, men med alla ingående delar fortfarande urskiljbara, och placera det på en tropisk ö i Indiska Oceanen, mellan Afrika och Asien och du får Mauritius, en välmående självständig republik, något mindre än Gotland med 1,3 miljoner invånare, med mottot "United in diversity". Kom sedan inte och säg att ett mångspråkigt, mångkulturellt samhälle inte fungerar! Här har man gjort en gemensam ideologi just av fördelarna med att ha denna fantastiska blandning.

Här finns allt att köpa, från väst, öst, syd, ja t o m knäckebröd och Danish buttercakes, för att inte tala om Nokia och Ericsson, bara Ikea har inte hittat hit ännu. Tidningar, nyheter, TV, en blandning av allt, från Bollywood till Hollywood via Kina.

Problemfritt? Nej, men enormt dynamiskt, omtumlande och utmanande!

För att få med lite "red indians" också, så finns här en sydafrikansk snabbmatskedja som hete Spur, sporre, och som symboliseras av en indian i full fjäderskrud och inredningen är tomahawker, falskt buffelskinn och lampor i form av indiantält!

Är denna kreolisering lösningen på den mångfald som somliga anser bestå av problem, konflikter och krockar, såsom Tomas Hylland Eriksen säger? Vems är vems kultur?

Mediainköpspolicy på biblioteket här? Profilköp när antalet profiler i alla bemärkelser är obegränsat?

I öster stiger solen upp?

Besökte Mauritius nationalbibliotek häromdagen, men det var stängt p g a prinsessan Annes officiella visit där. Men lyckades ändå få tala med en bibliotekarie, som visade sig vara en eldsjäl, som dessvärre brinner ganska ensam för förbättring av landets biblioteksväsen. Den bristande utvecklingen beror enligt honom på avsaknad av lagstiftning och nationell bibliotekspolitik, dåliga anslag, låg status, låga löner, passiva bibliotekarier, för få som yttrar sig i det offentliga samtalet. Någon som känner igen något av detta? Tycks vara universella biblioteksproblem!

Men som goda exempel, länder där det just nu händer mycket positivt på biblioteksfronten, där man insett vikten av bibliotek på regeringsnivå, framhöll han inte bara Singapore utan även Sydkorea och Kina. Någon som har koll på detta?

Varje bibliotekaries plikt?

Kollegan på Mauritius nationalbibliotek tycker att varje professionell bibliotekarie borde se det som sin plikt att skriva en insändare, ett debattinlägg eller en artikel varje år för att få biblioteksfrågor högre upp på dagordningen. Någon däremot?

På Mauritius finns 75 universitetsutbildade bibliotekarier på en befolkning på 1,3 miljoner. Vi är väl ca 5000 på nio miljoner, tänk vilken effekt det skulle bli om fler röster och åsikter gjorde sig hörda, om fler erfarenheter, analyser och visioner lyftes fram! Bibliotek är mångfald, låt det märkas i debatten också!

Varför är bibliotekarier så tysta? Kollegan på Mauritius vågade inte längre vara så aktiv, då han nu har en högre tjänst på nationalbiblioteket, men han saknade nya unga orädda röster. Vem är rädd för vad bland oss som säger oss vara det fria ordets försvarare?

Mediamångfald

Hur kan ett relativt fattigt land något mindre än Gotland, Mauritius, med en befolkning på 1,3 miljoner, hålla sig med minst 6 dagstidningar, en engelsk, en kinesisk och resten på franska, plus nästan lika många weekend tidningar av dagspresskaraktär, allt fyllt av seriösa artiklar, nästan ingen reklam. Enligt uppgift läses här mycket tidningar därför att intresset för politik är stort, så de lär alla gå runt och en ny dök upp häromdagen. En av de stora lokala engelska weekend tidningarna i december innehöll t ex artiklar om ekonomi, tufft ifrågasättande av Barclays banks enorma vinster, debattinlägg om medelklassfeminismens irrelevans för arbetarkvinnor, om hur Mauritius vill bli en ekonomisk ”språngbräda” för de som vill göra affärer med Kina och Indien, om WikiLeaks, om AIDS m m. Tänk om GPs helgbilaga hade något av allt detta!

Givetvis finns det snaskig typ kvällspress också med massor av skandaler, brott, kändisskvaller och reklam. Här är inga hämningar när

det gäller att visa bilder och namnge brottslingar och andra mer eller mindre skumma personer

Besökte det lokala folkbiblioteket, som förutom alla dessa lokala tidningar, har ett stort utbud av internationell press från såväl Europa som Afrika och Asien. Tidningsavdelningen såg mycket bekant ut, massor av tysta läsande män! Kvinnorna sågs på utlåningsavdelningen och studerande i det välförsedda referensbiblioteket.

Global konspiration

Har besökt Mauritius största folkbibliotek och intervjuat en av bibliotekarierna, som jobbat där i över 30 år. Hon var full av entusiasm över att regeringen beslutat att alla folkbibliotek ska datoriseras och på så sätt få en gemensam katalog och det hela ska vara klart inom två år.

Fantastiskt hur man genast förstår varandra; detta med bristande anslag, hur man får barnen att läsa, männen i tidningsrummet och kvinnorna bland romanerna, mediaurval, målsättning, allt känner man igen och talar i någon mening samma språk, kollegor över hela världen.

Vid ett besök på Irland i somras inom ett ickebiblioteks EU-projekt var det en av deltagarna som tyckt sig förstå att bibliotekarier, när de träffas genast finner varandra, och börjar marknadsföra bibliotekets alla möjligheter. Han undra om de har någon hemlig global konspiration.

Nej, hemlig är den inte, men vi kanske ändå skulle läcka ut den via WikiLeaks för att få mer genomslag?

Bibliotek är fantastiskt så totalt lokalt och globalt samtidigt!

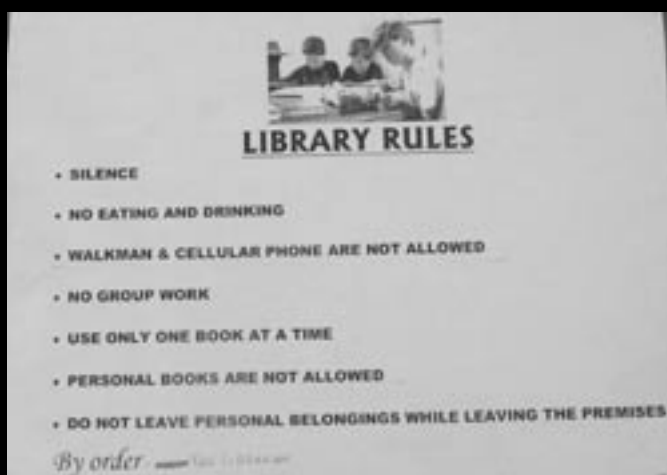
Där öst och väst möts, vackert så?

Har även besökt den största av sju filialer, ett mediatek med utlåning av film förutom böcker och tidskrifter. Lokalen är större än huvudbibliotekets, ett stort cybercafé, referensavdelning, tidningar, tidskrifter. En hel del skönlitteratur av mer tveksam kvalitet finns i de glesa hyllorna, allt inbundet i ”biblioteksband”.

Den intervjuade kollegan sa precis som kollegan på huvudbiblioteket, att bibliotekets främsta uppdrag är att vara ett stöd i utbildningen på alla nivåer, sedan måste man ju ha lite nöjesläsning också.

Så filmerna var framförallt undervisningsfilm från Mauritius motsvarighet till UR. Spelfilmerna var enkelt indelade i två lika stora samlingar, en från väst och en från öst. Här mötas de två!

Den för ett estetiskt och ideologiskt skolat öga totala blandning av Disneyfigurer, kinesiska landskapsbilder, affischer om kampanj mot kvinnomisshandel, pedagogiska väggplanscher, anslag om tystnad, sentenser om läsningens goda, foto av premiärministern, Asterix och ”hötorgskonst” i ”gulddramar” i en för övrigt sällsynt trist lokal ställer mycket av ens invanda värderingar på sin spets. Denna totala kreolisering, kan den även bli som estetiskt tilltalande?

”Har besökt Mauritius största folkbibliotek och intervjuat en av bibliotekarierna, som jobbat där i över 30 år. Hon var full av entusiasm över att regeringen beslutat att alla folkbibliotek ska datoriseras och på så sätt få en gemensam katalog och det hela ska vara klart inom två år....”

från Nord

Ingrid Atlestam kommenterar händelser och trender

Notiser från norra vändkretsen:

Mångspråkiga bibliotek- kampen går vidare

Har skrivit tidigare här om nödvändigheten av att varje bibliotek anpassar sig till sin lokala verklighet, som numera ofta är hembygd för många olika språk och kulturer. I ESF-projektet *Det mångspråkiga biblioteket -utveckling av interkulturella arenor*, har bl a ingått en kurs i kulturpedagogik som handlar om hur biblioteket kan bli en arena för fler röster i lokalsamhället. Detta har åxå funnits med som ett av flera tema i de fyra inspirationsdagar med ca 450 deltagare som nyligen ägt rum i Västra Götaland. Slutkonferens blir det 9 februari, men det innebär inte att sätta punkt, arbetet måste fortsätta. Delta genom att engagera/ informera dig i ningen *Det mångspråkiga biblioteket*, där finns massor av information och erfarenhet samlad och mer blir det om du bidrar!

Ett bibliotek som speglar och engagerar lokalsamhället kan visa att hembygd är ett globalt begrepp, att varje punkt på klotet är dess mittpunkt och måste ha världsvid utsikt!

Exemplet ickelagoma Botkyrka

Saxat från SBs webbplats:

”Utvecklingsstöd till Botkyrka internationella bibliotek Svensk Biblioteksförenings styrelse beslutade vid sitt senaste möte att bevilja 125.000 kronor i utvecklingsstöd till projektet ’Botkyrka internationella bibliotek - Öppen scen för det fria ordet’. I Hallunda bibliotek i Botkyrka skapas en miljö som direkt förmedlar budskapet att Hallunda är ett internationellt bibliotek och man vill bereda besökarna möjlighet att själva medverka aktivt. Ett redskap för detta är en öppen scen där debatter, samhällsfrågor, litteratur och poesi får ta plats, en öppen scen för det fria ordet.

Projektet syftar till att finna former för ett modernt, mångspråkigt internationellt bibliotek och man kommer att arbeta både med att omgestalta miljön och med att ompröva

arbetssätt och metoder. Projektet pågår under 2011 och 2012. En höjdpunkt blir Botkyrka Internationella Bokmässan 5-7 maj 2011 där man vänder sig till både fackfolk och allmänhet och sätter fokus på mångspråk, litteraturförmedling, översättning, tvåspråkighet, idéutbyte och inspiration. Svensk Biblioteksförenings utvecklingsstöd kan ges till framtidsytande och nyskapande förslag och förslag som syftar till att åstadkomma ökat samarbete. Svensk Biblioteksförenings styrelse beslutade att vid höstens ansökningstillfälle särskilt prioritera insatser som syftar till att göra biblioteken tillgängliga och angelägna för fler och nya användare. Nästa ansökningstillfälle är i vår med 31 mars som sista ansökningdag.”

Ser fram emot rapporter från Hallunda och att många fler bibliotek tänker mångfaldigt, även utan projektpengar. Det vill säga anpassar sig till sitt lokalsamhälle, kollar vilken profil stadsdelen har och profilerar inköp och verksamhet därefter, och inte efter den populära statistikbefrämjande svenska skönlitteraturutgivningen.

Klicka ”gilla” räcker inte

Glöm inte att folkbiblioteken är en del av folkbildningen. Klicka gilla för dig och ditt bibliotek och sprid vidare och gå vidare! Att ”gilla” är ju till och med diskretare än att ha ett litet rockmärke, det räcker inte. Visa bibliotekets potential som demokratisk arena för samtal och information!

www.facebook.com/#!/pages/typisktvensktse/126648774032190 .

Visa in reality, i vardagsbiblioteket vad biblioteket står för!

Kriminella bibliotek

Folkbibliotekens uppdrag och existensberättigande, alltsedan starten för drygt hundra år sedan, är att överbrygga kunskaps- och informationsklyftor. Idag handlar det om två stora utmaningar/

uppdrag, dels att utveckla biblioteken så att de är mer relevanta i det mångspråkiga samhälle vi nu har och dels att få alla med på det digitala tåget.

I ESF-projektet *Det mångspråkiga biblioteket - utveckling av interkulturella mötesplatser* pågår ett arbete med kompetensutveckling och attitydpåverkan i Västra Götaland, förhoppningsvis sprider sig både kompetens och inspiration och på verkar biblioteksvardagen på sikt.

Vad gäller den så kallade digitala klyftan pågår ett ambitiöst arbete med länsbiblioteket i Östergötland som drivande.

De folkbibliotek som inte tar sig an dessa två uppgifter bryter faktiskt mot bibliotekslagen!

Profilerade profiler

Bibliotek är urval, mediainköpsdiskussionen är den eviga frågan i biblioteksvärlden och självklart handlar det i grunden om bibliotekets uppdrag, varför vi gemensamt ska finansiera denna fritt tillgängliga nytthet.

Men i biblioteksvardagen läggs det ofta alldeles för mycket tid på ”bokinköpsmöten”. Så mycket av inköpen till ett normalstort bibliotek med ett hyfsat anslag är självklarheter som bibliotekarierna borde vara glada att slippa slösa tid på, istället kan man ju t ex studera böckerna närmare när de kommer.

Men vad bibliotekarierna bör ägna sig åt är att hitta allt det som AdLibris, Bokus, BTJ med flera inte tillhandahåller, att bli duktiga på detta udda, det som verkligen breddar bibliotekets utbud, framförallt vad gäller facklitteratur och böcker på alla de språk som numera talas i landet. Vi behöver inte vara bra på årets deckare eller mest populära romaner utan vara detektiver på alla de ”dolda marknader” där vi kan hitta det utmanade, annorlunda, det som behöver lyftas fram och exponeras för att biblioteket verkligen ska vara den demokratiska arena vi så ofta påstår den är. Detta med att motverka de kommersiella krafterna är ett viktigt uppdrag i termer av djup och bredd utöver det som hittas i bokhandel och andra enkla kanaler.

Dessutom är det väl biblioteket som formulerar dessa inköpsprofiler och då kan ju lika gärna uppdraget formuleras som att det gäller att hitta det udda, det som inget annat bibliotek köper, det som håller hög kvalitet, det som avhandlar alla världens ödesfrågor och avslöjar världens orättvisor, det som förändrar och förnyar, det som skapar engagemang. Någon kommersiell aktör som åtar sig denna profil?

Information wants to be free!

Nu försöker de avslöjade makthavarna att stoppa WikiLeaks, så har till exempel Library of Congress alla datorer och nätverk blockerats för siten. Viktigt att biblioteken står upp till försvar för yttrandefriheten, se även inlägg på BIBLIST. Detta är nog bara början när det gäller att försöka ta makten över nätet, men som man sa när nätet var i sin linda i början på 90-talet ”information wants to be free”. Dessvärre lär det väl läggas mer krut på att stoppa WikiLeaks och liknande siter än vad som har satsats på att stoppa barnporr, fildelning och annat mindre viktigt ur yttrandefrihetssynpunkt.

Följ utvecklingen och reagera till försvar för yttrandefriheten!

Wikileaks

UTTALELSE OM WIKILEAKS

Åpne samfunn

Det er et grunnleggende prinsipp i et demokrati at befolkningen skal ha innsyn i de beslutninger og beslutningsprosesser som angår dem. Åpne samfunn er et hinder for korrupsjon og misbruk av makt. WikiLeaks har bidratt til økt innsyn for allmennheten gjennom å bringe fram til offentligheten kritikkverdige forhold. Forsøkene på å stenge WikiLeaks bærer preg av forhastede reaksjoner, som pr i dag ikke er sanksjonert i noen rettsal. Dette kan true informasjonsfriheten.

Ytringsfrihet

Bibliotekene betrakter informasjonsfriheten som grunnleggende for å fremme ytringsfrihet og demokrati. WikiLeaks' virksomhet og materiale åpner for fornyet diskusjon om hvilke rolle bibliotekene skal spille i den forbindelse. Det grunnleggende er etter vårt syn at bibliotekene bl.a. skal kunne tilby informasjon – også på nett – som er maktkritisk. Bibliotekorganisasjonene i Norge har gjennom sine felles etiske retningslinjer slått fast at så sant materialet er innenfor lovens rammer skal ikke dette materialet spesialbehandles, men være like tilgjengelig som annet materiale ved biblioteket.

Svein Arne Tinnesand
Norsk Bibliotekforening

Kristin Røijen
Norsk fagbibliotekforening

Monica Deildok
Bibliotekarforbundet

Trygve Eliassen
Fagforbundet – rådet for bibliotekansatte

Första BiS-salongen - en sammanfattning

Lena Lundgren inledde med att presentera BiS och aktuella BiS-frågor.

Foto: Anna-Stina Takala

Rapport: Tobias Willstedt

En torsdag i början av november 2010 träffades ungefär 20 bissare och andra biblioteksintresserade på Spelbomskan i Stockholm för att diskutera bibliotek, ideologi och varför vi egentligen vill jobba på folkbibliotek. Resultatet blev en bred diskussion som berörde både högt och lågt.

För det som skulle bli BiSsalong 1 “Varför vill du jobba på folkbibliotek” föddes egentligen på BiS årsmöte där möjligheterna att kunna samtala och diskutera fritt i ett större sammanhang utanför BiS efterlystes. Vi i BiS styrelse upplevde diskussionerna inom BiS som väldigt viktiga och givande för oss som deltar i styrelsen. Samtidigt upplevde vi att det finns ett stort uppdämt behov av diskussion i hela biblioteksvärlden. Och där var vi av uppfattningen att skulle BiS kunna spela en stor roll.

Vi beslutade oss för att anordna ett öppet möte, ett seminarium, en “salong”. Formen skulle fungera så att vi i styrelsen producerar ett par texter som underlag för diskussion under mötet. Texterna skulle finnas

offentliggjorda och tillgängliga god tid innan själva salongen ägde rum för att alla som önskade skulle kunna läsa dem. De texter som skrevs till den första salongen “Var hamnade jag” av Nick Jones och “Vad vill vi som jobbar på folkbibliotek” av mig, Tobias Willstedt. Vi ville också att salongen skulle vara trevlig och avslappnad och ha ett allmänt öppet klimat, så vi såg till att bjuda på både mat och dryck.

BiS

Lena Lundgren inledde kvällen med att berätta lite om BiS i historia och vad föreningen gör i samtiden. BiS aktuella arbete i Västsahara och föreningens tidigare internationella engagemang presenterades

grundligt. Även några ord om föreningens framtid sades. BiS står inför ett riktigt ödesår 2011. BiSsalongen kan spela en stor roll för framtiden om nya medlemmar blir engagerade och BiS kan genom salongerna spela en fortsatt viktig roll för utvecklingen i bibliotekssverige. Tanken är att fler BiSsalonger skall hållas efter denna första och varje salong kan spela en roll för nästkommande nummer av föreningens tidskrift. Kritik mot själva namnet salong kom dock upp under diskussionerna under den första BiSsalongen då begreppet "salong" kanske inte passar BiS helt perfekt.

Efter Lena Lundgrens introduktion börjar författarna presentera sina texter "Var hamnade jag" och "Vad vill vi som jobbar på folkbibliotek". Ganska snart övergår presentationerna i en diskussion som blickar både framåt och bakåt. Nick Jones påpekar hur själva sättet vi diskuterar våra bibliotek i vår samtid är ett problem. Istället för att se en kontinuitet och se hur idén om folkbiblioteket och dess traditioner är bärande än idag ser vi hellre uppbrott hela tiden. Biblioteket som institution verkar ha tappat förmågan att reflektera över sin egen roll. Vi skapar motsättningar där vi borde kunna se kontinuitet.

Trots denna synpunkt från Nick så reflekterade deltagarna på mötet väldigt mycket över folkbibliotekets roll under kvällens lopp. BiS-medlemmen Johanna Dalmalm kommenterar i inledningen att folkbiblioteken riskerar att i en allt högre grad bli en del av konsumtionssamhället. Vi rör oss mot det hållet både i vårt förhållande till litteratur och till våra användare (låt oss reflektera över att vi i allt högre utsträckning kallar dem för kunder!). Även information, som vi tillgängliggör i demokratins namn, kan bli en konsumtionsvara. Det är relevant och viktigt att biblioteken också garanterar en informationsallmänning.

Arbetsmiljö

Diskussionen berörde också arbetsmiljö. En av deltagarna bidrog med sina konkreta upplevelser från sitt jobb på Stockholm Stadsbibliotek. Personen redogjorde över en jobbig arbetssituation med dåliga arbetsförhållanden där personalen upplevde att det var väldigt svårt att ge användarna bra service då de anställda helt enkelt har för mycket att göra och är för stressade. Bibliotekarien vände sig också mot att vi pratade om information då det inte är det centrala för vår verksamhet. Vi borde prata om kunskap, ge utrymme för reflektion och att tillåta biblioteket att vara långsamt snarare än att tänka på det som någon slags informationsbank.

Speciella grupper

En annan tråd i diskussionen var om vårt uppdrag skall vara generellt eller om vi skall inrikta oss på speciella grupper. Med speciella grupper menas i detta fallet de som redan är de trogna biblioteksbesökarna, eller i alla fall inte de svåra målgrupperna (de som sällan eller aldrig kommer till biblioteket). En deltagare pratar om arbetet på hembiblioteket med att etablera ett varumärke. En del av det arbetet är att bestämma vem man riktar sig mot. Det är allmångods när man pratar om målgrupper att det är omöjligt att rikta sig mot alla för då riktar man sig i själva verket mot ingen alls. Under BiSsalongen är dock frågan om utvalda målgrupper istället för att rikta sig mot alla allt annat än självklar. Skall vi jobba mer mot de grupper

som redan besöker biblioteket och mindre mot de som inte gör det och kanske helt enkelt inte vill? Många av diskussionens deltagare menar att det är svårt att förklara och inte ideologiskt försvarbart att ha välfärdslösningar som inte inkluderar alla medborgare. Vad har vi för mandat om vi bara når en av folkbiblioteken redan etablerad målgrupp som förmodligen redan har andra sätt att tillgängliggöra sig kultur?

Bokcirkars Nina Frid lyfter exemplet med arbetsplatsbibliotek som är väldigt inkluderande projekt men som folkbiblioteken tyvärr inte längre själva är intresserade av att driva. Enligt hennes studier är det i själva verket många andra som efterlyser den typen av verksamhet. I diskussionen framkommer tankespåret att folkbiblioteken tangerar social ingenjörskonst på ett negativt sätt om vi menar att alla "behöver" folkbiblioteket och den typen av bildning som förknippas med oss. Margareta Berg från Botkyrka kommun kommenterar att man faktiskt kan bygga ett öppet och tillgängligt bibliotek med låga trösklar, och att det är en hållbar strategi. Många bibliotek når idag en väldigt bred och omfattande besökskara. Man kan nå målet att vara tillgänglig för de flesta utan att ha en tvingande von oben-attityd.

Diskussionen återkommer till att man utan generella välfärdslösningar urholkar stödet för välfärdsinstitutioner och i slutändan gör sig själv irrelevant. Detta bekräftas av bibliotekarien från Stockholm Stadsbibliotek. Han berättar om hur verksamheten i hans bibliotek har tappat så mycket substans att han själv numera tycker att biblioteket kan läggas ner. Genom satsningar på populär och lättillgänglig skönlitteratur och en stressig arbetssituation sprungen ur en kommersiell serviceanda är det numera omöjligt att erbjuda besökarna något som liknar en kvalitativ biblioteksverksamhet. Verksamheten urholkas så mycket att personalen själv inte längre tycker att den är relevant.

Statistik

I diskussionen om biblioteket syfte och vad meningen med vår verksamhet är kom frågan om statistik upp. Hur mäter man folkbibliotekens värde? Många var ense att de kvantitativa måtten av utlån och besök inte fungerade som en riktig utvärdering av bibliotekens verksamhet. Nina Frid förde återigen upp arbetsplatsbiblioteken på dagordningen när hon påpekade att man kunde få statistiken att fungera till bibliotekens fördel exempelvis genom att folkbiblioteken inkluderar arbetsplatsbibliotek i sin verksamhet. På så sätt hade man fått upp volymen på utlånen.

Mats Myrstener kommenterar att diskussionen om folkbibliotek ofta är väldigt Stockholmscentrerad, och så även under salongen. I en liten ort kan folkbiblioteket faktiskt nå alla invånare! Detta perspektiv är viktigt att minnas när vi diskuterar målgrupper och försöken att nå "alla".

Mats kommenterade också att ordet och boken historiskt har varit centralt för biblioteken och förmodligen kommer fortsätta vara det. Det finns dock mycket som biblioteken har att erbjuda utöver det.

Vid salongens slut var vi alla överens om att behovet av att diskutera ideologi i folkbiblioteksvärlden är stort och eftersatt. Kista biblioteks Åke Nygren lyfter särskilt fram behovet av långa fria tankar, ett behov som sällan tillgodoses i samhället idag. Möjligheten till diskussion som salongen erbjöd verkade vara väldigt uppskattad. Vissa besökare uppmärksammade dock behovet av att diskutera verksamheten utifrån

ett perspektiv som är ännu närmare "golvet". Under kvällen hade vi mest rört oss kring mer filosofiska och abstrakta resonemang.

Lena avslutar med att berätta om BiS begrepp "det relevanta biblioteket", något av en programförklaring kring vad ett framgångsrikt folkbibliotek kan vara. En bra utgångspunkt till en

diskussion om folkbibliotek.

Vi efterlyser nu fler texter som berör de ämnen vi diskuterade på BiSsalong 1 till BiS' tidskrift och även idéer, tankar och texter inför nästa BiSsalong!

Tobias Willstedt och Nick Jones hade inledningar på BiS-salongen. Foto: Anna-Stina Takala

Inledning I:

Att jobba på bibliotek: Stolthet och fördom

Tobias Willstedt

Jag önskar och vill arbeta för ett solidariskt samhälle. Det är en av anledningarna till att jag ville jobba på ett folkbibliotek från första början. Idag har jag varit anställd bibliotekarie sedan 2006 och jag kan bara konstatera att jag har förmånen att få jobba med något som jag tycker är viktigt och meningsfullt. Detta kan jag säga trots alla problem som vi vet finns i vår verksamhet och de nya utmaningar som Sveriges alla bibliotek ställs inför. Jag är stolt över att jobba på bibliotek.

Jag vill inte heller hymla med att jag ibland tycker att mitt arbete som bibliotekarie på ett mindre folkbibliotek känns tungt. Det är inte speciellt flexibelt, att ge god service kräver både tålamod och motivation (svårt att alltid möta alla med ett leende) och lönen kunde ha varit bättre. Det finns kreativa inslag i jobbet, men det finns också

andra moment som är tråkiga och själsdödande. Man klamrar sig fast vid de kreativa och stimulerande inslagen under arbetsdagen allt vad det går, men det blir svårare med en krympande personalstyrka och allmänt knapra tider. Vissa av oss känner en gnagande känsla av ett ständigt tilltagande förfall. Det är kanske någonstans i den känslan som den här texten börjar. Jag tänkte göra en slags lägesbeskrivning med utgångspunkten i mina egna och andras upplevelser: hur är det att jobba på ett bibliotek 2010 och vilka är framtidens utmaningar?

Vi pratar för sällan om hur det vardagliga arbetet på ett bibliotek är. När de ser på utifrån får de flesta människor uppfattningen att vi som jobbar på bibliotek i stor utsträckning har en lugn och stressfri vardag. Den populära bilden av oss hos människor jag möter är att biblioteksarbetaren mest står och bläddrar i en bok i ett stillsamt

vardagslunk. Vi är många som på olika sätt försöker problematisera den här fördomsfulla bilden av oss och miljön vi jobbar i, och jag tror också på en förändring av hur vi blir uppfattade på lång sikt.

En av förra årets mest omskrivna företeelser på biblioteken i Sverige har varit just missnöjet med arbetsmiljön. Personalen har slagit larm för att de upplever en vardag som är allt annat än lugn och stressfri. Under det gångna året har missnöje signalerats i några av landets stora institutioner som Stockholm Stadsbibliotek, Kungliga biblioteket och Malmö stadsbibliotek. Rapporterna om missnöje liknar varandra, man pratar om dåligt ledarskap, orimlig arbetsbörda och dålig stämning i arbetsgruppen. När så många rapporter sammanfaller finns det fog för att prata om en trend. Både Stockholm och Malmö har ju nyligen omorganiserat sina biblioteksorganisationer och jag som själv under min korta bibliotekskarriär har varit med om två sådana kan förstå att sådant inte är lätt och att det skapar en massa stress och kan påverka personalen negativt. Men det finns också oroväckande tendenser i den här utvecklingen. Det finns till exempel frågetecken i hur missnöjet har hanterats av de politiker och tjänstemän som styr Stockholm Stadsbibliotek. Läser man vad som skrivits om konflikten får man en bild av ett styre som bemött personalens klagomål på ett sätt som inte alls står över kritik.

Ledningen talar i media om sin personal med ett rätt hårt tonfall. I en artikel i Biblioteksbladet ("Nya neddragningar i Stockholm" 2010:3 s. 30 - 31) så låter man Elisabeth Adelsten, chef inom SSB, komma till tals om ämnet och jag citerar:

"om att många anställda upplever att de knälar under allt för stora arbetsbördor och nya arbetsrutiner säger hon följande:

– Det är nog så att passar inte galoscherna att arbeta under dessa förutsättningar får man nog se sig om efter ett nytt jobb, säger Elisabeth Aldstedt och i samma andetag betonar hon vikten av att alla – både ledningen och medarbetare – i ett skarpt läge anammar en öppen och kritisk hållning när det gäller dessa förutsättningar."

Antingen har man varit tyst utåt om problemen eller hållit en rätt hård ton som exemplet ovan. Med en ogynnsam arbetsmarknad och en yrkeskår - som jag upplever det - lite på defensiven, så har det inte blivit så stor diskussion som det kanske borde. Samtidigt är det i ett allmänt missnöje sporrat av omorganisationer och hårdnande klimat relevant att inte bara älta vad som är fel eller klaga över "de som bestämmers" orimliga resonemang. Vad är egentligen vårt ideal, och nu riktar jag min fråga till oss som klagar, till oss som älskar våra jobb men sliter hjärtat ur oss för att få biblioteken att fungera i nedskärnings- och omorganisationstider. "Passar inte galoscherna kan du dra" säger Elisabeth Adelstedt men vi vet ju att den där frasen bara är en grov förenkling och åtminstone jag själv uppfattar den inställningen från en chef till sina anställda som rätt så provocerande. Som socialist och lönearbetare bör man kanske inte förvänta sig någon lösning på våra problem från chefernas håll. För att finna svaret, eller snarare kunna formulera rätt fråga, måste vi själva fundera lite mera på utvecklingen i vår samtid.

Att återta biblioteket, en ödesfråga?

En sak som är tydlig när man läser redogörelserna från missnöjet på Malmö stadsbibliotek är att personalen inte längre känner sig delaktiga, att de i själva verket känner ett avstånd till sitt jobb

och själva biblioteket: de känner alienation ("jag känner mig som en spelpjäs/bricka i systemet, man går och betar" av sitt pass, håller tummarna att man inte bara skall känna sig ensam, utsatt och oproffsig." *Sydsvenskan* 29 april 2010 "Kraftigt missnöje på biblioteket"). Man beklagar att Malmö stadsbibliotek blivit så toppstyrt, hela 80 procent av personalen säger sig inte kunna påverka bibliotekets utveckling ("Krisen blir politisk fråga" *Sydsvenskan* 30 april 2010). Reduceras biblioteksarbetaren från en kreativ medarbetare till en serviceinriktad betjänt? Vi vet ju att den borgerligt patenterade lösningen på vår tids problem inom ekonomi och arbetsmarknad är att tvinga in folk i lågavlönade tjänstejobb med få egna möjligheter att påverka det egna arbetslivet. Är vår situation ett symptom på detta?

Även en annan typ av problem på bibliotek har dokumenterats nyligen. I det kollektiva medvetandet ses ju biblioteket som en lugn och trygg plats, men man reflekterar sällan över att bibliotekets karaktär av att vara publik gör att det fungerar lite som en park. Och precis som i parken kan det uppstå situationer med bråk, stök och allmänt hotfulla situationer. Lokaltidningen *Södra Sidan* dokumenterar de här problemen i en artikel om bland annat Bredängens nyöppnade tunnelbanebibliotek (19/6 2010 "Vad gör du med en hotfull tioåring"). Den här utvecklingen är ett symptom på att de offentliga utrymmena i samhället minskar och även på att till exempel fritidsgårdar läggs ner. Att möta andra människor är ett uppdrag som är både vackert och svårt. Men när folkbiblioteken får allt fler och fler uppgifter att uppfylla blir grunduppdraget allt svårare. Skyddsombud Annika Maaranen beskriver hur biblioteken i Stockholm ofta får uppfylla funktioner både som fritidsgårdar och medborgarkontor (*Nyheter P4 Radio Stockholm* 3/5 2010 "Larm om tuffa arbetsvillkor") och hur medarbetare inte orkar gå till jobbet på grund av den extra belastning som detta innebär.

När kritiken angående detta når ledningen i Stockholm möts även denna synpunkt med oförståelse:

*Den nya informationstekniken har påverkat bibliotekariens roll; besökarna har ofta mer komplicerade frågor och söker handledning. I och med att information ofta finns tillgänglig med ett knapptryck hemifrån blir det sammanhang som biblioteket kan erbjuda allt viktigare: samtalet, det gemensamma kunskapssökandet, det individuella bemötandet och vägledning av bildad personal. I reportaget liknas detta vid fritidsgårdsverksamhet, det tycker vi är en omodern inställning. Stockholms bibliotek eftersträvar en roll som knutpunkt för medborgarnas informationssökande och lärande, och vill att fler ungdomar skall söka sig dit på sin fritid. (ur kulturborgarrådet Madeleine Sjöstedts blogg *Från huvudstad till världsstad* 3/5 2010 "Medborgaren måste stå i fokus då biblioteken förnyas")*

Det låter ju bra. Mig veterligen så hävdar dock ingen som lyft denna fråga att problemet är att ungdomar kommer till biblioteket. Problemet är att ungdomar kommer till biblioteket och förväntar sig en fritidsgård vilket skapar en väldigt otillfredsställande situation både för ungdomarna, andra besökare och personal på biblioteket. Som kommentatorn Dewi svarar Sjöstedt på hennes inlägg:

Med fritidsgårdsverksamhet avses i det här fallet en situation då biblioteksverksamheten blir allvarligt lidande och många besökare

blir bortskrämda pga av stök och hög ljudvolym. Det är en situation som alltmer blir permanent i många bibliotek över hela SSB och kan inte jämföras med förhållanden på de flesta andra håll ute i landet. Biblioteksverksamheten övergår successivt till att bli en ordningkontrollerande fritidsgårdverksamhet där personer över 30 år känner sig ovälkomna. Bibliotekarier är inga ordningsvakter och kommer inte heller att bli några men det är en av dom yrkesgrupperna som får panta upp för samhällets/politikernas misslyckande. Det vi ser är resultatet av en långdraget samhälleligt haveri med sociala problem och spänningar som följd. Vi pratar tunga samhällsfrågor som invandringspolitik, integrationsfrågor, ungdomsarbetslöshet, neddragning av aktiviteter och mötesplatser för unga, tilltagande fattigdom, psykvårdens sammanbrott samt skolans problem för att nämna några områden vars effekter vi nu ser resultatet av i det allmänna rum som kallas bibliotek. Biblioteken har verktygen för att göra skillnad men då krävs gott om personal och framförallt lokalt förankrad personal som känner till lokalaförhållandena. En flashig yta hjälper föga mot desperata människor med ett enormt hjälpbehov på alla nivåer. (kommentator

“Dewi” 7/5 2010 på Madeleine Sjöstedts inlägg “Medborgaren måste stå i centrum då biblioteken förnyas”)

Jag instämmer inte fullkomligt med signaturen som jag tycker är onödigt dystopisk angående problemen med de ungdomar som besöker biblioteken. Men jag håller helt med “Dewi” om att samhällets problem i viss mån blivit folkbibliotekens problem. Det är vi som får moppa upp efter den nedskärningspolitik som socialdemokratiska och borgerliga regeringar fört sedan 90-talet. Och med - som det ser ut när jag skriver det här - ett fortsatt alliansstyre så kommer problemen bara bli värre, djupare och svårare att reparera. Biblioteken kanske inte kommer ha möjlighet att vara bibliotek längre för att lokalsamhällena kommer kräva att vi är så mycket mer när annan verksamhet läggs ner.

Som arbetandes i en offentlig verksamhet måste man ju alltid förhålla sig till politiken som en självklar makt, men ibland kan anfall vara bästa försvar. Och det bästa sättet att motverka ett förslag, är att komma med ett annat förslag och kämpa för det. Just nu verkar det som att vi tycker att det ligger ett flertal dåliga förslag ut från politiker och tjänstemän högre upp i hierarkin. Så vad vill vi?

Inledning II:

Vart ville jag och var hamnade jag?

Nick Jones

I januari i år avslutade jag mitt tionde år som tjänsteman och bibliotekarie. Om det är många eller få år, beror givetvis på vad eller vem man jämför med. Avslutet har dock inneburit att jag funderat en del på ett sorts tioårsbokslut. Har frågat mig vad som har varit bra, dåligt, hur har min egen utveckling sett ut och hur har sammanhanget har förändrats? Jag har arbetat med bokslutet i min jobbhandledning. En rolig tanketråd som dykt upp handlar om vart det var jag ville och var det var jag hamnade? Vilka tankar, idéer och uppfattningar var det som lockade tjugofemåringen till folkbiblioteket? Hur står sig det folkbibliotek som då lockade i jämförelse med det folkbibliotek som trettiofemåringen befinner sig nedsjunken i. För att undvika missförstånd så ser jag med uppskattning och värme på mina tio första år i yrket, och ser med tillförsikt fram emot de nästkommande tio, men det hindrar inte att jag även kan vara

kritisk. Dessutom kan det vara av värde att förtydliga att det inte är specifika folkbibliotek som åsyftas i texten utan snarare min syn på folkbiblioteket som allmän idé och praktik.

Simone Weils ord - ”*You do not interest me. No man can say these words to another without committing a cruelty and offending against justice*” - gjorde stort intryck då jag för första gången läste dem på ett studentrum i London. Jag hade börjat fundera på om det ändå inte var folkbibliotek som jag skulle ägna mig åt så jag länkade orden dit. Om folkbiblioteket kunde vara en plats för lyssnandet och samtal kunde det spela en viktig roll i att hålla broar öppna mellan dået, nuet och framtiden och till att kopplingar gjordes mellan den som är synlig och gör sig hörd och den som marginaliseras. Då jag läser vidare i Weils text så uppfattar

jag det som att hon säger att då man osynliggör någons person och erfarenheter så begår man inte bara ett brott mot den som osynliggjorts, utan även ett brott mot tänkandet, rättvisan och samhället i övrigt. Jag tyckte att folkbiblioteket hade helt unika förutsättningar för att kunna se den vars erfarenheter marginaliserats – och därmed var folkbiblioteket något jag kunde sätta min tilltro till.

Folkbiblioteket, tyckte jag, var en plats med möjligheten att inbegripa både lyssnandet och samtalet. Där kunde olikheter såsom åldrar, livserfarenheter, språk, nyttjanden och berättelser mötas. Platsen kunde brukas utifrån de mest privata och enskilda intressen till de mest allmänna och offentliga intressen. Alla dessa spännvidder kunde jag identifiera på det folkbibliotek som lockade mig till sig. Jag var övertygad om att lyssnandet kunde skapa nya sociala relationer och förutsättningar, och därmed ett nytt samhälle, om än bara för stunden och knutet till platsen. Och det var inte fy skam. Innan någon säger att detta låter flummigt, likt någon form av lyssna-samtala-religiositet, så gjorde jag inte misstaget att tro att samtalet var det samma som konsensus och enighet. För då har man helt missat poängen. I samtalet och lyssnandet måste det även finnas plats för olikhet, sammandrabbning och kritik. Annars är det inte mödan värd.

Trots att jag tyckte att det fanns oerhört mycket viktigt och bra i min biblioteksvardag så upplevde jag det - efter några år av faktiskt biblioteksarbete - som att folkbiblioteket inte gjorde tillräckligt mycket utav sina unika möjligheter. Det frustrerade mig. Jag saknade den interna diskussionen om rollen och uppdraget, såväl som diskussionen om folkbiblioteket i relation till det samhälle jag befann mig i. Två saker gjorde jag under denna period. Jag sökte mig till BIS och jag började skriva i BBL & i Ikoner. I samband med bokslutet har jag gått tillbaka till texterna jag skrev och jag gillar det jag försökte säga. I texterna hittar jag mycket om lyssnandet och samtalet. Jag kan fortfarande identifiera mig med dem. Upplevde då de skrevs att texterna föll i god jord hos många av dem som tog sig tiden att läsa dem. Det fanns tydligt andra som delade min saknad.

En sak som jag tror är gemensamt för de texter som jag skrev då är ambitionen att tolka och analysera. Ibland blev det bättre och ibland blev det sämre, men ambitionen fanns där. I studentrummet i London läste jag även en massa om hermeneutik. Hermeneutiken är en "tolkningslära" som betonar dialogiska mötet mellan det bekanta och obekanta. Hermeneutikens mest verkliga rum är utrymmet "mellan" - mellan jag och du, mellan tradition och förnyelse, mellan erfarenhet och förvandling. Jag skrev vid flera tillfällen, under denna period, om biblioteket som ett tredje rum - ett mellanrum. Den moderna hermeneutikens skapare filosofen Hans-Georg Gadamer har vid flera tillfällen beskrivit den vidsynhet som krävs för att kunna ingå i en förståelsens process. Processen är en sorts cirkelrörelse mellan delar och helhet - hermeneutiska cirkeln. Rörelsen handlar om att utgå från sig själv och koppla sig samman med ett större sammanhang. Vilket betyder att man "lär sig att se utöver det som är nära och alltför nära". Man bortser inte från det nära, men ser bortom för att bättre se till den större helheten. Jag tyckte att folkbiblioteket saknade denna rörlighet redan då och jag tycker saknaden är än större idag.

Numera kommer jag ofta på mig själv med att alldeles för sällan fundera på vad jag egentligen vill med mitt folkbiblioteksarbete. Och alldeles för sällan pratar jag med kollegor eller intresserade andra om folkbibliotekets uppdrag, roll och möjligheter. Detta får mig att fundera på reflexivitet, reflexivitet såsom förmågan att kontinuerligt granska och utvärdera det egna jagprojektet. Det är inte bara en individuell egenskap. Det är en integrerad del av det sociala livet och det är även något som en företeelse som folkbiblioteket kan ägna sig åt. Anthony Giddens definierar institutionell reflexivitet som, "*The regularised use of knowledge about circumstances of social life as a constitutive element in its organisation and transformation*". Jag ser inte att folkbiblioteket fortlöpande granskar och utvärderar sitt jagprojekt. Hur ser man på sin relation till ett föränderligt samhälle? Hur ser man på sin relation till tradition och förnyelse? Det vet jag inte.

Jag irriteras av att ett så vanligt och enkelt sätt att förhålla sig till den folkbibliotekstradition, som ju format jagprojektet, är att man målar upp nidsbilder, hävdar paradigmskiften och/eller hävdar total förnyelse som ett sätt att bryta med traditionen. Så lätt är det givetvis inte att bryta med det egna jaget och kasta ut folkbiblioteket med badvattnet. Dessutom utgör det ju en missuppfattning om vad en tradition och en historia är för något. En delförklaring till varför detta görs kan vara den ökade individualisering av folkbiblioteket som jag följt under tio år. Jag drar mig lite för att använda begreppet individualisering då jag tycker att det så ofta används slarvigt. Visst leder en individualisering till en ökad fokusering på individen och hans eller hennes möjligheter att förverkliga sina livsplaner. Jag vill dock tillägga att samma process lika gärna kan leda till ökad disciplinering, utdefiniering, segregering och kontroll av människor, som till ökad frihet. Jag tycker mig se att det är problematiskt att göra naturgiven koppling mellan att individer och institutioner/organisationer tycker sig friställda förankring i en historia, en tradition och dess sociala band med ökad valmöjlighet, då valmöjligheten är så beroende av livsvillkor.

Sociologen Ulrich Beck skiljer på "fullvärdesindividualisering" och "fattigdomsindividualisering". Distinktionen är viktig och avser de olikartade förutsättningar människor har att utnyttja de möjligheter som skapas genom uppluckringen av traditioner och sociala kollektiv. En har resurser och möjligheter att ägna tid åt att utveckla en specifik livsstil och förverkliga sina drömmar. En annan, som saknar sådana möjligheter, kan frustreras av diskrepansen mellan de obegränsade drömmarna om lycka och hans eller hennes faktiska livsomständigheter. Vi berörs alla av individualiseringens olika former och konsekvenser, men påverkas olika beroende på social och kulturell tillhörighet. Talet om målgrupper, kundgrupper, livsstilar och personlighetstyper som vi sedan utarbetar profiler och kontroll utifrån hänger intimt samman med en individualisering. En individualisering som synliggör individer och grupper, men samtidigt osynliggör andra individer och grupper. För ett folkbibliotek som vill vara "för alla" så är detta en avgörande problematik. Man skulle något tillspetsat kunna säga att jag lockades till folkbiblioteket på grund av möjligheten att arbeta med det osynliggjorda och att jag idag undrar om det osynliggjorda över huvudtaget existerar på folkbiblioteket. Detta är något som jag måste förhålla mig till.

Det rettferdige, relevante og lokale folkebiblioteket

Anders Ericson har tidligere under 2010 i norske Bibliotekforum (8/2010) anmeldt den amerikanske ”Public Library Services for the Poor” Både i USA og Storbritannien har bøcker om fattigdom og social ekskludering blitt allt mer aktuelle frågor också för biblioteken. Nu har en bok på samma tema, *Public Libraries and Social Justice*, publicerats i Storbritannien, som Anders här uppmärksammar också bis läsare på!

John Pateman, som saman med John Vincent står for denne nye boka, har i mange år vore spesielt aktiv i høve til fattige og på ulike måtar utstøtte grupper. I 2020 gjorde eg eit intervju med han (i Bok og bibliotek nr. 7, 2002), då han var biblioteksjef i Merton, ein bydelkommune sør i London, der han prioriterte tenestene til desse gruppene høgt. Der oppsøkte bibliotekarane fattige og huslause i parkar og på gatene og snakka med dei og praktisk talt tok dei i handa og leidde dei til biblioteket for å vise dei korleis også dei kunne ha nytte av det. No har Pateman og Vincent samla det teoretiske og ein del av det praktiske i denne boka.

Behovsstyrte bibliotek

Ifølgje forfattarane er folkebiblioteket dei fleste stader ”for alle” berre på papiet. Ting går i bølger; i periodar snakkar mange om likskap i bibliotektilbodet, men så går trenden over. Notidas ulike formar for sentralisering av tenester; outsourcing, ”samproduksjon” osv., gjer at dei lokale biblioteka blir passive i høve til lokalsamfunna. Før den første biblioteklova i UK kom i 1964 var biblioteka drivne av dei enkelte lokalsamfunna, og denne nærleiken til brukarane førte mange stader til at også dei som var lågast på den sosiale rangstigen fekk sitt.

Folkebiblioteket er både gratis og mangfaldigare enn det meste anna, og ein trur det betyr at dei er inkluderande. Dei er ”opne” gjennom å ha forslagskasser, elektroniske og fysiske. Men desse blir stort sett brukt av dei som alt er stovevarme. Dei same som svarer på dei fleste brukarundersøkingane.

Vi må gjenopprette det behovsstyrte og lokalt baserte biblioteket, meiner JP og JV. Vi må ta kontakt og lytte til folk og ta dei heilt konkret med på råd. Ikkje bli brukarvenlege i tydinga å kjøpe mest av dei titlane som majoriteten spør etter, men også å høyre på kva ikkje-brukarane treng. Og kva dei ikkje veit at dei treng, før dei har fått den første ”kvalitetstida” med ein sosialt medviten bibliotekar.

Pateman og Vincent skriv rett ut at folkebiblioteka bør nedprioritere dei ulike krava dei set til seg sjølv om å vere komplette og perfekte (”the concepts of excellence”) og erstatte dette med krav til likskap og empati. Dei meiner vektlegginga ved rekruttering av personale må gå frå spisskompetanse og teknologi til sosiale evner. Folkebibliotekaren må bli mindre ekspert og meir tilretteleggjar (”facilitator”). Og dette ikkje ”berre” for at dei fattige og utstøtte skal få ”sitt”, men for at heile biblioteket og alle brukarane skal få meir relevante tenester.

Straffegebyr hinder

Her finst også nokre ”best cases”. I Halifax i Canada har dei blant anna fått stadfesta kor ulik oppfatning bibliotekarar og ikkje-brukarar har av biblioteket som inkluderande institusjon. Biblioteksjargongen og måten samlingane er ordna på er viktige hinder for det første bibliotekbesøket, men særleg eksistensen av og kunnskapen (rykta?) om straffegebyra er eit større hinder enn nokon i profesjonen hadde trudd. I Halifax har dei bytta planstrategi frå den tradisjonelle til å innby folk frå dei utstøtte, ikkje-brukande gruppene til det dei kallar ”The Community-Led Service Planning Model”.

Ei heil gruppe med forslag til tiltak går på å endre omdømmet til folkebiblioteket. Blant anna må biletet av biblioteket fjernast frå det som har å gjere med styresmakter, byråkrati og ugjestmilde og passive offentlege institusjonar. Og så er det viktig med gratisprinsippet, ikkje minst på Internettbruken, som kostar pengar mange stader i UK.

Pateman, John, og John Vincent. Public Libraries and Social Justice. Farnham,: Ashgate, 2010. ISBN: 978-0-7546-7714-7

Anders Ericsons anmeldelse har tidligere varit publicerad i Bibliotekforum

BiS insamling till Västsahara är uppe i 100.000 kr

BiS har startat ett projekt för att samla in pengar för att trycka upp en stor upplaga av Monica Zaks bok *Pojken som levde med strutsar* på arabiska för utdelning bland barnen i de västsahariska flyktinglägren i Algeriet. Där finns 25 000 barn, som snart ska få möjlighet att läsa den första boken som utspelas i deras egen miljö. I workshops ska också lärare och kvinnorna i kvinnoorganisationerna stimuleras att arbeta vidare med berättelsen tillsammans med barnen.

Tack vare många mindre bidrag och tre större, från Helge Ax:son Johnsons stiftelse, Sven Nordqvist och Svensk Biblioteksforening, är insamlingen uppe i ca 100 000 kr, halva den summa som behövs! Lärarhandledningen är klar, översatt till arabiska och ska nu formges och tryckas. Monica Zak åker ner till flyktinglägren i mars och har då handledningen med sig. Där träffar hon bland andra Gonzalo Moure, den spanske författaren som är en av initiativtagarna till bokbussen Bubisher (presenterad i bis nr3/10), med vars hjälp boken ska distribueras. Förhoppningsvis är då också böckerna tryckta och klara!

För att säkra att boken verkligen når ut till barnen anställer BiS också en bibliotekarie under 2011. Vårt upprop med en efterlysning av tio personer som ville bidra med 100 kr i månaden för att bekosta bibliotekariens lön gav snabbt resultat och vi har nu den delen av vårt projekt i hamn. Tack till alla er, som ställer upp!

Men, som sagt, det återstår att samla in ytterligare 100 000 kr så fortfarande mottas alla ekonomiska bidrag tacksamt! Sätt in ditt bidrag på BiS postgiro 33 53 16-6 och märk inbetalningen Västsahara.

Lena Lundgren

”I Jonas Sjöstedts bok Sahara tar sig huvudpersonen från det ockuperade Västsahara, över gränsen och in till lägren i Algeriet. Strutsboken har gjort en liknande resa, men från andra hållet. De packades och kördes med jeep till muren, där gick någon med lådan genom minfältet och överlämnade lådan med böckerna till någon västsaharier på andra sidan.

Trots att det är en barnbok måste de som har boken i Västsahara i dag gömma den. I efterord står det att Västsahara är ockuperat av Marocko och att flyktingarna väntar på att kunna flytta tillbaka till ett fritt Västsahara. Det gör den subversiv och farlig att äga i det ockuperade Västsahara där våldet och repressionen ökat dramatiskt i slutet av 2010.”

Monica Zak

Foto:
Monica Zak

Jonas Sjöstedt och Monica Zak talade om Västsahara på Årets Bok- och Biblioteksmässa. Foto: Jöran Fagerlund

Jonas Sjöstedts deckare väcker intresse för Västsaharafrågan

1. Hur kommer det sig att du intresserar dig för västsaharafrågan?

Jag har följt Västsaharakonflikten sedan slutet på 70-talet. När jag satt i EU-parlamentet 1995-2006 var jag med och uppmärksammade den på olika vis som ledamot. Tillsammans med andra ledamöter ifrågasatte jag EUs nära relationer med Marocko och tog upp exempel på Marockos förtryck av Västasaharas befolkning. Det var ibland frustrerande att se dubbelmoralen i frågan när ekonomiska intressen sattes före folkrätt. 2007 reste jag till de ockuperade delarna av Västsahara för att få egna intryck innan jag skrev boken "Sahara". Intrycken av ockupationen gjorde djupt intryck på mig.

2. Hur är det politiska stödet för västsahariernas sak i EU-parlamentet resp, riksdagen?

I EU-parlamentet hade Marocko öppet stöd som

ockupationsmakt från vissa ledamöter, det är inte faller i riksdagen. I riksdagen är problemet snarare att de som är ledamöter för de borgerliga partierna stöder Västsahara i ord men de är inte beredda att ifrågasätta associationsavtalet mellan EU och Marocko eller att erkänna Västsahara som nation.

3. Har du märkt att du nåt ut till andra än de direkt politiskt engagerade genom din roman Sahara?

Ja, glädjande nog. Flera personer har hört av sig och berättat att boken har gjort att de har fått upp ögonen för konflikten. På så vis kan en deckare nå grupper som annars inte hade varit intresserade.

4. Planerar du att skriva mer skönlitterärt på samma tema?

Jag har inga sådana planer i dagsläget. Riksdagsuppdraget tar all min tid. Men kanske blir det mer tid för skrivande i framtiden.

Ny rapport om arbetsplatsbibliotek

”Världens utmaning eller hopplöst fall?”, så kallar Nina Frid sin ”lägesrapport om arbetsplatsbibliotek i Sverige 2010”, som hon gjort på uppdrag av Regionbibliotek Stockholm. Den rubriken skulle kanske passa på utvecklingen av bokens ställning idag oavsett bibliotek, åtminstone ger de nya vindar som blåser anledning till en viss misströstan. Eller ska vi ta det som en utmaning?

Mats Myrstener

Hon citerar en anonym folkbildare från 1943, från boken *Mitt möte med boken* som menade att ”boken är ett vapen och en kraftkälla”, att ”all bildning (man kunde säga kunskap) bygger på boken”. Författaren från 1943 konstaterar sedan dystert att ”femtio procent (av befolkningen) läser inga böcker alls”, vilket han såg som en utmaning. Men det var då det.

Rapporten är ingen glädjekalkyl, tvärtom. Fortfarande, 67 år sedan ovanstående krigstida funderingar, läser femtio procent av männen inom LO-kollektivet inga böcker, vilket måste ses som ett stort misslyckande för socialdemokratisk kulturpolitik. De uppgifter som Nina Frid kan rapportera är också att många kommuner lagt ner, eller planerar att lägga ner, sina arbetsplatsbibliotek.

2004

Peter Almeruds rapport från 2004 menade att det fanns ca 1200 arbetsplatsbibliotek (men då räknade han även boksurrör där böckerna åtminstone byttes några gånger per år). Sedan dess har t.ex. Stockholms stadsbibliotek infört avgift på sin arbetsplatsutlåning, vilket gjort att många arbetsplatser dragit sig ur. Nina Frid pekar nu på att t.ex. några advokatbyråer i Stockholm abonnerar på sådana bibliotek. Inget ont i det, menar hon, men är det verkligen där behovet är som störst?

Den tidiga verksamheten byggde på idéer från 1970-talet om demokrati och kamp mot kommersialismen. Men redan på 1980-talet avtog utvecklingen menar Almerud, och sedan 1990-talet minskar den successivt, med minskade statliga och kommunala bidrag som följd.

Ingen verksamhet

Svarsfrekvensen för Nina Frids rapport är dyster, bara 88 av 290 kommuner har svarat. Man kan nog misstänka att de som inte svarat inte har någon verksamhet alls. T.ex. har Örebro kommun dragit ner sina arbetsplatsbibliotek, från ett fyrtiotal till ett enda. I Umeå hade man en stor utlåning på Volvo Umeverken, som idag avstannat trots entusiasters gratis och ideella arbete. Stadsbiblioteket tar över 20.000 kr/år för sin service, endast två arbetsplatser använder sig av den.

Några undantag finns: Borås med 16 arbetsplatser, Skellefteå 5 (”Böcker på jobbet”), Malmö 20, Norrköping med ett 40-tal.

Positiva rapporter från LO är projekt som ”Läs för mig pappa”, som den borgerliga regeringen nu dragit in bidragen för. 2011 försvinner alla bidrag till ”Kultur i arbetslivet”. Även förlaget En bok för alla billigpocket har tappat sitt statliga bidrag. Tyvärr har kulturfrågor ingen framskjuten ställning inom LO heller. Det ser därför inte ljus ut för det läsfrämjande arbetet. På några

platser, som i Kristianstad, försöker Byggnadsfacket samarbeta med stadsbiblioteket, men det är närmast undantag.

Nina Frid för ett intressant resonemang om ”manlighet och läsning”. När hon talat med fackliga bokombud har hon reagerat på att man fortfarande talar sig varm för Ivar Lo-Johansson och Moa Martinson. Inget ont om Moa och Ivar, men det är kanske inte det LO-anslutna män och kvinnor vill läsa helst?! Man borde undersöka ordentligt var behoven finns och vad det är man söker för litteratur, menar Frid?

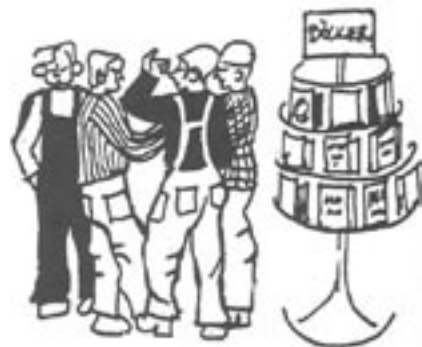
Svensk biblioteks förening menar att arbetsplatserna själva ska bekosta verksamheten. Men det har uppenbarligen fungerat dåligt. Folkbiblioteken måste i dessa knappa tider prioritera sina verksamheter, och arbetsplatserna kommer långt ner på agendan.

Utmaning eller...

uppgivenhet? Större samarbete, som i Kristianstad t.ex. Propagera ännu mer för skönlitteraturens kraft, ordet och pennans makt, menar Nina Frid. Kanske kommer hoppet, utmaningen, inte från folkbiblioteken längre, utan från vanliga läsare, bokälskare, läsfrämjare, arbetsplatser och bokcirklar?

Nina Frid tror i varje fall på *bokens och skriftspråkets inneboende kraft*. För när politiker i Nacka inte vill ta ansvar för sina folkbibliotek längre så finns det väl bara kvar ett hopp om att åtminstone några bibliotekarier av det rätta virket kan ta över verksamheten och utveckla den, ungefär som antikvariaten alltid fungerat som bokälskarnas bedagade tempel, när bokhandlarna nu försvinner en efter en?

Boken utsätts för allt starkare konkurrens från andra medier på folkbiblioteken idag. 1943 byggde i stort sett all kunskap på böcker, idag är det mera tveksamt. Vill det sig riktigt illa kan den gammaldags förpackningen boken i framtiden t.o.m komma att betraktas som det ”hopplösa fall” Nina Frid talar om vad gäller arbetsplatsbibliotekens läge idag?

Ill. ur bis 62-63 till artikeln Arbetsplatsbibliotek, BHS och verkligheten

Vem bestämmer vad som ska finnas på biblioteken?

Siv Wold-Karlsen är bekymrad över hur e-böckerna kan komma att förändra biblioteken

Sverige sökte EU-medlemskap med försäkringar om att offentlighetsprincipen och meddelarfriheten tillhörde det som inte var förhandlingsbart.

Idag sitter vi med två offentliga utredningar som båda syftar till att EU-anpassa den svenska tryck- och yttrandefriheten, och inte minst offentlighetsprincipen och meddelarfriheten ligger illa till.

Den första utredningen *Ett nytt grundlagsskydd för tryck- och yttrandefriheten? Tryck- och yttrandefrihetsberedningen inbjuder till debatt.* (SOU 2006:96) kom till på uppdrag av en socialdemokratisk regering. Den sågades av de flesta remissinstanser, och inte ens utredarna själva verkade gilla den.

Den andra *Ny yttrandefrihetsgrundlag? yttrandefrihets- kommittén presenterar tre modeller.* (SOU 2010:68) har kommit till på uppdrag av en borgerlig regering och är nu ute på remiss fram till 13 februari 2011.

Det finns ju på nätet

Det visade sig att Göteborgs stadsbibliotek inte hade fått SOU 2010:68, och heller ingen annan utredning sedan nummer 2010:61. Det visade sig också att SOU 2010:68 fanns på andra bibliotek, utanför Göteborg. Jag föreslog fjärrlån, men framförallt att biblioteket skulle reklamera utredningarna man inte fått.

Biblioteket tyckte inte det var meningsfullt att reklamera, och fjärrlån var inte ens att tänka på. Biblioteket fjärrlånar aldrig material man själv har, eller borde haft.

Dessutom, sa biblioteket, så finns ju SOU 2010:68 på regeringens hemsida, och snart kommer det inte att finnas några tryckta SOU-er. Sådan är utvecklingen, och det är bara att vänja sig.

Jag lämnade folkbiblioteket och gick den korta vägen upp till universitetsbiblioteket. Där hade man heller inte fått någon SOU efter 2010:61, så man reklamerade, och snart var de saknade SOU-erna på plats.

Under tiden hade jag ringt justitiedepartementet och bett om listan över remissinstanser, och samtidigt klagat över att inget bibliotek i Göteborg hade fått SOU 2010:68. Dagen efter hade jag, postledes, fått både remisslistan och SOU 2010:68. På Göteborgs stadsbibliotek var SOU 2010:61 fortfarande den senast ankomna.

Det var då jag började undra över bibliotekets självbild och förhållningssätt, med utgångspunkt i hur man hanterar offentligt tryck och förmedlar e-böcker.

Elib-avtalet

Omkring 2001 började biblioteken teckna avtal med förlagen & Elib om utlån av e-böcker.

Det är ett avtal som ger förlagen & Elib rätten att bestämma hur många och vilka titlar biblioteken ska få låna ur. Distributören erbjuder biblioteken ett e-bokpaket, men förbehåller sig rätten att, när och hur man vill, plocka bort böcker från paketet.

Biblioteken förmedlar det distributörerna vill ha förmedlat, och för detta betalar biblioteken 20 kronor per utlån.

Eftersom biblioteken inte på förhand kan veta hur stort e-bokutlånet kommer att bli, är en konsekvens av Elib-avtalet att biblioteken tappar kontrollen över den egna ekonomin.

Jag vet inte när biblioteken började fatta innebörden av Elib-avtalen, men i år, 2010, har såväl bibliotek som Svensk Biblioteksförning stått fram i media och vittnat om att det blev nog inte så bra, det här med e-bokutlån enligt Elib-avtal.

Stockholms stadsbibliotek har räknat ut att om man lånade ut alla sina böcker enligt Elib-modellen, så skulle man behöva tredubbla budgeten.

I tidskriften *Bok og Bibliotek* (2010:4) beskriver Malmö stadsbibliotek Elib-modellen som komplicerad och e-boktjänsten som vanskelig att marknadsföra av ekonomiska skäl: Ju mer den används desto mer måste biblioteken betala till Elib.

Bok og Bibliotek frågar vart pengarna biblioteken betalar till Elib egentligen tar vägen: går de till författarna, förläggarna ... ?

Malmö Stadsbibliotek svarar att det är en intressant och komplex fråga som biblioteket inte har något svar på.

Biblioteket bara betalar, men fortsätter klaga över de ekonomiska konsekvenserna, bland annat i gratistidningen *Metro*.

I *Svensk Bokhandel* (22.november) står Svensk Biblioteksförning fram och ber politikerna rädda biblioteken från den obekväma situation de försatt sig i: Utlån och utgifter ökar, och sannolikt krävs ett politiskt initiativ.

I radioprogrammet *Kulturnytt* (29.november) inleder man med att konstatera: Det är förlagen som bestämmer vilka e-böcker som får finnas på svenska bibliotek. Sedan definieras problemen av en bibliotekarie från Stockholms stadsbibliotek:

Utbudet är alldeles för litet och bestäms helt av förlagen-Elib. När de plockar bort e-böcker, drabbar det låntagarna och framförallt låntagare som vill låna om en bortplockad bok. Låntagarna drabbas också av tekniska problem, och biblioteken av ekonomiska bekymmer. Några

bibliotek har redan begränsat antalet e-bok utlån per person, och det är olyckligt, säger bibliotekarien. För trots alla problem som häftar vid Elib-modellen, så finns det ett problem som överskuggar allt annat och som framförallt måste lösas, nämligen det att det finns ett stort digitalt utanförskap.

Det digitala utanförskapet

Ser man på. Att Göteborgs stadsbibliotek inte lyft ett finger för att skaffa fram SOU 2010:68 i tryckt form, är uttryck för ren och skär välvilja. En önskan att rädda mig och andra, ut ur det digitala utanförskapet. Med eller mot vår vilja.

En annan förklaringsmodell är att Göteborgs stadsbibliotek har internaliserat Elibs affärssidē och accepterat att det är distributörerna som bestämmer.

Det spelar ingen roll om distributören heter Elib eller Fritzes. Om Fritzes slutar skicka offentliga utredningar, vad kan biblioteket göra annat än att hänvisa till regeringens hemsida/internet generellt.

När Elib plockar bort en e-bok kan biblioteket troligen, som oftast och än så länge, hänvisa till en tryckt utgåva. Men om fler och fler böcker endast finns i en digital version som biblioteken helt saknar kontroll över, vad gör biblioteket då?

Rätten till och värdet av att kopiera

Det händer att förlag, huvudsakligen av ekonomiska skäl, slutar distribuera en tryckt bok och makulerar restupplagan.

Likväl överlever boken, tack vara att den finns på biblioteken (och hos privatpersoner) och tack vare att biblioteken (liksom alla andra) äger och har kontroll över sina tryckta exemplar.

Men om förlagen/Elib beslutar sig för att makulera en e-bok, eller göra den otillgänglig för biblioteksbrukarna, då har biblioteket inget att sätta emot. Biblioteken äger inte e-böckerna de lånar ut, och de har heller ingen säkerhetskopiering.

I en artikel från 2003, och med Elib som varnande exempel, argumenterar Per Inge Östmoen för att biblioteken ska äga och kontrollera också sina e-bokbestånd.

Med biblioteken som ägare skulle pengar sparas och säkerheten öka. Säkerheten för att böckerna förblir tillgängliga, också i framtiden.

I boken *Tryckfriheten utmanad! Om tryckfrihetens rötter och tryckfrihetens framtid*. (2010) argumenterar Anders R. Olsson för att offentlighetsprincipen ska gälla för alla allmänna handlingar, oavsett om den fysiska formen är analog eller digital.

Offentlighetsprincipen har under de senaste 30 åren ständigt inskränkts, skriver han, och när det gäller allmänna handlingar i elektronisk form, är rätten att få tillgång till dem numera så kringskuren och svår att nyttja att själva ordet "rätt" framstår som missvisande. Medborgarna har till exempel inte rätt att ta digitala kopior utan hänvisas till papperskopior. Eftersom det kan röra sig om tiotusentals sidor á 2 kronor per utskrift, är

offentlighetsprincipen de facto upphävd.

Att kopiera är viktigt och värdefullt, både för de enskilda medborgarna och för samhället som helhet, skriver Per Inge Östmoen (2003).

Rätten att kopiera, och rätten att konvertera till många olika format, är en förutsättning för att kunna bevara dokument/information och säkra att de är och förblir tillgängliga.

Det är också en förutsättning för ett demokratiskt samhälle där medborgarna har rätt, och reell möjlighet, att granska makten.

Idag har vi en lagstiftning och en praxis som framförallt tar hänsyn till copyrightsindustrins ekonomiska intressen, och till maktavarnas behov av att kontrollera informationen.

Det är ett stort problem.

Till sist.

Som den rättshaverist jag är, har jag flera gånger kollat hyllorna för offentligt tryck på Göteborgs stadsbibliotek, och försökt övertyga personalen: universitetsbiblioteket kunde ju, varför kan inte ni...? Någon SOU 2010:68 har inte dykt upp, men jag har träffat en bibliotekarie som håller med: Biblioteket bör reklamera material man inte fått.

Det är riktigt uppmuntrande.

Siv Wold-Karlsen

Göteborg, 16. december 2010

Vi har en mycket professionell bibliotekspersonal på stadsbiblioteket Göteborg. Det är därför förstås olyckligt att du fått möta ett exempel på dålig service här på biblioteket. Detta är dock enligt min uppfattning ovanligt. Vi kommer naturligtvis se över våra rutiner vad gäller reklamationer av icke-levererat material.

Dina reflektioner kring Elib-avtalet är intressanta att ta del av. Det är bra att den frågan uppmärksammas på flera olika håll och på flera olika sätt. Här i Göteborg tänker vi också låta granska själva upphandlingsproblematiken med tjänsten.

Christina Persson
Bibliotekschef
Stadsbiblioteket Göteborg

Nya strategier krävs - BiS och Creative Commons

Tobias Willstedt

Den påbörjade diskussionen inom BiS angående Creative Commons och upphovsrätt i allmänhet har varit givande att följa. Mer än något tycks det mig att diskussionen visar hur Internet har påverkat vårt sätt att dela information och hur vi måste anpassa vår strategi för en ny spelplan. "Maximal informationsspridning" är ett begrepp som används i diskussionen. Det är intressant.

Det material som vi producerar blir ju på sätt och vis tillgängligt för alla med internetuppkoppling när vi lägger upp det på en öppen webbsida. Det är också extremt enkelt för alla att ta det material som finns tillgängligt på internet och ändra på det i efterhand. Det öppna nätet är ett myller av informationsändring och utbyte, där nya aktörer etablerar sig hela tiden.

Utvecklingen går väldigt fort. Vi lever redan i en tid där det är barnsligt lätt att bearbeta och sprida andras information. Att försöka skydda sin upphovsrätt i den situationen är svårt. Fråga vilket stort multinationellt företag som helst om detta. Däremot finns det också en massa potential i den oregerade situation som råder och en del av potentialet finns just i CC-licenser som försöker reglera rådande situation och gör något positivt av den. Därmed är det inte sagt att detta är utan problem för producenter av text och annat material. Men vi måste förhålla oss till denna nya situation på ett annat sätt än tidigare.

Ett virus

Jag menar att uppluckrandet av upphovsrätten inte enbart ställer till problem för individuella upphovsrättsinnehavare utan även för kapitalismen i stort. De stora medieproducerande företagen tvingas omorganisera sig och får problem. Kanske kan vi här finna en öppning för att etablera ett annat, bättre system. CC-licensens försvarare menar att den skapar en växande allmänning. Siv Wold-Karlsen skriver att en allmänning måste skyddas från exploatering och vinstintressen för att överleva. Den CC-licens som BiS har antagit ger inget skydd då den tillåter kommersiella intressen att använda texterna. Arvid Lund och Anders Jensen-Urstedt menar att CC-

"...uppluckrandet av upphovsrätten inte enbart ställer till problem för individuella upphovsrättsinnehavare utan även för kapitalismen i stort."

"Kan en person eller ett företag äga vissa ord, yttranden, slogans och idéer?"

licensen fungerar som ett virus som angriper det privata ägandet när kommersiella intressen försöker använda det. Ett verk som är under CC-licens kan delas hur många gånger som helst och kan därför inte inhägnas av kommersiella aktörer. Snarare bidrar kommersiella aktörer bara till dess spridning.

Tanken på CC-licenser kan fungera som en trojansk häst för kapitalismen är tilltalande. Jag tycker också att det är problematiskt att hävda att man försvarar upphovsrätten som någon slags facklig kamp för författare. I grunden så försvarar man också rådande systemet genom att göra det. Jag menar att det är en dålig strategi för en facklig kamp. Upphovsrättsinnehavande idag är big business som genererar massvis med pengar åt de som redan har: ett spel där de stora förlagen och mediekoncernerna är vinnarna och producenterna snarast är förlorarna. Hur många författare tjänar idag nog till sitt uppehälle under rådande system? Om inte annat luckrar CC-licenser och fildelning i största allmänhet upp gamla maktstrukturer.

Siv Wold-Karlsen menar också att upphovsrätten skyddar yttrandefriheten genom att inte låta någon förvanska våra yttranden. Jag tycker det här är mer komplicerat än vid första anblick. Hur mycket skall en persons yttranden skyddas? Jag undrar om man också kan använda den rätten för att tysta andra. Kan en person eller ett företag äga vissa ord, yttranden, slogans och idéer? Vi ser idag att så är fallet och att detta ägande används för att tysta andra och ofta för att kväva en progressiv utveckling. För att återropa en gammal Bis-artikel - det krävs mindre och mindre för att något skall räknas som ett unikt verk och därmed stänga in idéer ("Solidarisk Opinionsbildning" bis #2 2006). Yttrande, idéer och så vidare är alltid en del av kollektiv process snarare än en individuell.

Det är inte alltid så enkelt att en författare eller upphovsrättsinnehavare skall ha en allsmäktig rätt över sina ord. Det här är några av de anledningar till att jag är positiv till CC-licenser och att även BiS använder sig av dem.

Siv Wold-Karlsen menar också att det är problematiskt med CC-licensen att någon kan bearbeta författarens material utan att det är någon dialog mellan författare och bearbetare. Det är också ett faktum att någon tar ditt verk och på allvar försöker sprida det i denna digitala era så är det väldigt osannolikt att du inte får reda på det om de sprider det någorlunda effektivt. Internet är på gott och ont också en stor bevakningsapparat. På detta sättet är en dialog möjlig mellan författare och bearbetare. Och om någon bearbetar din text utan att visa det för någon så kanske det inte gör så stor skillnad ändå.

Ett resonemang som jag också funderat på är hur det här internetmyllret av information som delas och

”BiS tryckta tidskrift betyder något som artefakt: ett slut.”

bearbetas förhåller sig till den tryckta produkten: i detta fallet föreningen BiS tidskrift. Siv Wold-Karlsen pratar om läsarna “och vår rätt att veta vad det är vi läser. Varifrån det kommer, hur det har bearbetats och av vem”. Här menar jag att t.ex BiS tryckta tidskrift betyder något som artefakt: ett slut. Material på internet är, som det ser ut idag, en del av ett kretslopp, en rörelse, ett svärmskapande. Creative Commons är en anpassning till nätets kollektiva processer (Wikipedia är ett bra exempel på dessa processer) men det finns i vårt gällande exempel fortfarande av ett slut, en färdig produkt, en artefakt. Något att lita på, något som jag tolkar det som att Siv Wold-Karlsen är ute efter. Och lyckligtvis har vi fortfarande det. Denna lösning är något som jag själv kan vara nöjd med men samtidigt hållar jag med Siv Wold-Karlsen att vi bör kunna fatta ett beslut kollektivt som alla kan ställa sig bakom. Jag fortsätter gärna diskussionen om CC-licenser.

Fler perspektiv på allmänningar

Johanna Dalmalm

Siv Wold-Karlsen skriver i förra BiS-numret i debatten om upphovsrätt och allmänningar att allmänningar behöver skyddas från exploatering och vinstintressen för att kunna överleva. Lund och Jensen-Urstad beskriver CC-licenser i samma nummer som ett virus som angriper det privata ägandet när kommersiella intressen försöker använda det. Frågor om ägande och fördelning av resurser är alltså i absolut fokus i den här diskussionen.

Jag kommer här att fortsätta resonemangen kring CC-licenser och kampen mellan allmänt och privat, ur vad som kan ses som ett vänsterperspektiv. I min magisteruppsats behandlade jag Open Access (ung. granskad vetenskaplig information, tillgänglig över Internet) som en form av motstånd mot privatisering/inhjägnande. Jag ser det dock som en begränsad form av motstånd eftersom det finns flera nivåer av öppenhet/ ägande. Mycket OA-material publiceras under CC-licenser. På så sätt kan rättigheterna till materialet tas tillbaka av författarna (rättigheter som tidigare ägts av förlag) vilket bl a kan medföra ökad tillgänglighet, produktivitet och kreativitet i stort.

Från mitten av 1990-talet började forskare använda termen allmänningar (*commons*) för att beskriva digital information och dess tillgänglighet. I den här forskningen använder man ofta analogier från den industriella revolutionen i England, då mycket av den tidigare allmänt tillgängliga marken inhägnades och blev privat egendom.

Det som nu sker beskrivs som ett andra inhägnande (*the second enclosure*), men det är ett inhägnande av gemensamma immateriella resurser, inte fysiska (Hess, Charlotte och Ostrom, Elinor 2005, s. 4; Boyle 2003).

Upphovsrätten

Eva Hemmungs Wirtén har också skrivit om upphovsrätten som en del av inhägnande av intellektuella allmänningar. Upphovsrätten har, enligt henne, utökats i tid, rum och omfattning och hon beskriver två motstridiga trender i samtidens informationslandskap: dels en strävan efter mer öppenhet, dels en trend med målet att på allt fler plan hägna in och privatisera information (2004, 2006, 2007, 2008). På liknande sätt skriver Hess och Ostrom om ”två intellektuella historier”, en historia om öppenhet och inkluderande,

en om exkluderande och ökad kontroll (2005, s. 12).

Information som publiceras under CC-licenser är präglade av gåvoekonomiska principer, i motsats till marknadsekonomiska. Kunskapen ges bort gratis till allmänheten och blir del av en informations-allmänning.

Att vidga allmänningen genom att tillföra mer information innebär alltså motsatsen till inhägnande och privatisering.

Marknadsekonomin

I en marknadsekonomi anses kontroll över intellektuell egendom vara nödvändig för att vinna marknadsandelar och för att uppmuntra nyskapande (Jiang 2007). En fri marknad förutsätter aktörer som i grunden styrs av själviska motiv. Ingen erbjuder någonting utan att säkra sig om ersättning. Tävlning, inte samarbete, gör att informationsresurser utvecklas. Marknaden reglerar vad som ska produceras och när. Priserna går upp när efterfrågan på vissa produkter ökar. Det stimulerar producenterna att tillverka mer och utveckla produkterna (Heylighen 2007).

Med öppna e-resurser i allmänhet gäller ofta det motsatta. Det kan betraktas som gåvor snarare än varor, eftersom de som publicerar sig öppet inte förväntar sig någon direkt belöning i pengar (Tschider 2006). Informationsresurserna utvecklas och publiceras öppet, utan krav på omedelbar ersättning, av personer som ofta samarbetar kooperativt i stora nätverk och företag. Att skydda upphovsrätten till information är av mindre betydelse och det är i stället det kollektiva, fria deltagandet i produktionen som stimulerar ekonomin (Jiang 2007).

Öppet publicerat material skiljer sig i grunden också från traditionellt publicerat material genom att det inte är ”konkurrensmässigt”. Flera personer kan använda materialet samtidigt utan att användandet konkurrerar. Fysiska produkter kan reduceras kvalitetsmässigt allt eftersom de används, vilket inte är fallet med e-information. Till skillnad från principen om utbud efterfrågan, blir öppna e-resurser mer värt ju fler som använder det (Heylighen 2007).

Free riders

Wold-Karlsen skriver om friskolor som tömmer offentliga folkbibliotek, vilket speglar ett klassiskt dilemma vad gäller allmänningar kontra privat intressen. De flesta användare av öppna e-resurser är, enligt Heylighen, sk *free riders*, det vill säga individer som tjänar på att andras information görs fritt tillgänglig, utan att själva bidra med någonting. I modeller för öppen digital publicering behöver det inte vara ett problem, eftersom författarna inte förlorar någonting på att andra använder deras material. Den feedback och synlighet som producenterna får ger konkurrensfördelar som inte *free riders* kan tillskansa sig (Heylighen 2007).

Förutom argumentet att *free riders* utnyttjar allmänningar, brukar en annan invändning göras mot möjligheten att dessa ska fungera i verkligheten. Invändningen härstammar från Garret Hardin (1968) och kallas *the tragedy of the commons*. Den handlar om att allmänningar

alltid kommer att förstöra sig själva, eftersom alla användare kommer att handla av enbart själviska motiv. Gällande öppna e-resurser menar t ex Peter Suber att eftersom de inte är konkurrensmässiga är det problemet eliminerat (2005, s. 180). Svårare blir det när resurserna är fysiska och ändliga, som i Wold-Karlsens exempel. De flesta av oss kan nog komma på minst ett par konkreta exempel på när allmänna medel gått till privata vinster. Det behöver vi också fortsätta att diskutera.

Allt det här ser jag som viktiga beståndsdelar om man vill undersöka upphovsrätt politiskt/ideologiskt i allmänhet och ur ett vänsterperspektiv i synnerhet. Det finns över huvud taget mer att säga om det här och jag ser fram emot en fortsatt diskussion.

Källor

- Boyle, James (2003). The second enclosure movement and the construction of the public domain. *Law & Contemporary Problems*, vol. 66, nr ½.
- Hardin, Garrett (1968). The Tragedy of the Commons, *Science*, vol. 162, nr 3859 s. 1243.
- Hemmungs Wirtén, Eva (2004). *No trespassing: Authorship, intellectual property rights, and the boundaries of globalization*. Toronto: University of Toronto Press Incorporated. Studies in book and print culture.
- Hemmungs Wirtén, Eva (2006b). Out of sight and out of mind: On the cultural hegemony of intellectual property (critique). *Cultural Studies*, vol. 20 (March/may 2006), no.2-3, s. 282-291.
- Hemmungs Wirtén, Eva (2007a). ”Don’t fence me in”: Travels in the public domain. *New Directions of Copyright Law*, vol. 6, s. 112-121. London: Edward Elgar.
- Hemmungs Wirtén, Eva (2007b). *Libratory Law: The (Un)making of Knowledge, 1976-2006. Creativity, Ownership, and Collaboration in the Digital Age, 5th Media in Transition Conference, MIT, April 27-29 2007*
- Hemmungs Wirtén, Eva (2008). *Terms of Use: Negotiating the Jungle of the Intellectual Commons*. London: Toronto Press.
- Hess, Charlotte och Ostrom, Elinor (2005). Introduction: An overview of the knowledge commons. Ingår i Hess, Charlotte och Ostrom, Elinor, ed. *Understanding knowledge as a commons: From theory to practice*. S. 3-22. Cambridge, Mass: MIT Press
- Heylighen, Francis (2007). Why is Open Access Development so Successful? Stigmergic organization and the economics of information. Ingår i Lutterbeck, B., Baerwolff, M. & Gehring, R.A, eds. *Open Source Jahrbuch 2007*, Lehmanns Media, s. 165-180.
- Jiang, Shuyong (2007). Examining the core values of libraries using the new economic model of Open Access. Cliej. Based on a paper presented at the Library Society of China 2007 Annual Conference. *Chinese Librarianship: An International Electronic Journal*, vol. 25.
- Suber, Peter (2005). Creating an intellectual commons through open access. Ingår i Hess, Charlotte och Ostrom, Elinor, ed. *Understanding knowledge as a commons: From theory to practice*. S. 171-193. Cambridge, Mass: MIT Press
- Tschider, Charlotte (2006). Investigating the ”public” in the Public Library of Science: Gifting economics in the internet community. *First Monday*, vol 11, nr 6.

För femtio år sedan

Skönlitteraturen i bibliotekarieutbildningen då - och nu.

Bengt Nerman

1954-1968 var jag lärare i modern skönlitteratur på skolöverstyrelsens biblioteksskola. Jag hade fått uppdraget i arv av Örjan Lindberger, docent i litteraturhistoria på Stockholms högskola. Själv var jag nybliven licentiat. Vi kände varann väl. Örjan var inte bara min lärare, han var också Folkuniversitetets studierektor, med mig som generalsekreterare.

Att de blivande folkbibliotekarierna skulle få undervisning i modern skönlitteratur var så självklart att vi aldrig funderade över det. Inte heller anade vi att man en gång skulle hävda att vi ingick i ett folkhem, som med inlärd hjälplöshet lade livet tillrätta för medborgarna. Folkhemmet var ju en patriarkalisk uppifrånorganisation, inlånad från högern. Vi arbetade för att hjälpa bibliotekarierna till en aktiv roll i demokratin. Och demokrati byggs nerifrån. De borde, menade vi, inte bara veta vad de höll på med, vad som stod i de böcker de lånade ut och vad samhällsdebatten om litteraturen handlade om. De borde också kunna hjälpa låntagarna, på en gång orientera och intressera dem: de borde kunna tala om böcker.

Som pedagoger visste vi att det för de blivande bibliotekarierna gällde att börja tänkandet hos låntagarna. Vilka var de? Vad hade de för intressen och läsvanor, om några alls? Vad kunde man förutsätta? Jag gissar att det var Örjan som hade dragit upp ramarna för undervisningen: den skulle gälla nordisk och västerländsk litteratur från första världskriget till dags dato. Arbetsformerna var de traditionella akademiska: en läskurs, examinatorier ("förhörbetonad genomgång"), seminarier och så en specialitet: annotationen, den lika viktiga som svåra konsten att på få rader beskriva en bok. Inom den ramen kunde jag göra vad jag ville. Jag ville för mycket. Det stora problemet var det begränsade antalet undervisningstimmar.

När jag 1962 gav ut "Demokratins kultursyn" gav jag uttryck för den litteratur- och människosyn som efter åtta år hade blivit självklar i min undervisning på biblioteksskolan. Det visade sig att min hållning i den offentliga debatten var allt annat än självklar. Nihilism, ungläbalt låt gå, förakt för demokratin, likgiltighet för diktens värden. Jag rörde uppenbarligen vid det orörbara. Jag minns att folkbildarna tyckte illa om kapitlet "Biblioteken i bildningsarbetet", som började med meningen "Biblioteken borde ligga i det organiserade bildningsarbetets mitt". Och visst är det orimligt när jag föreslog att bildningsorganisationerna skulle uppmuntra folk att studera den dåliga litteraturen innan de fördömde den. Kanske skulle de vara tvungna att modifiera sina omdömen.

På biblioteksskolan var det jag föreslog självklart. Vi läste

och diskuterade Sigge Stark. Varför var hon så usel? Vi läste kärleksföljetänger i veckopressen. Hur stod deras värden till vårt samhälles faktiska värderingar? Vi ställde Mickey Spillanes våld mot det frikyrkliga romanvåldet, med en grym gud som alltid – också ekonomiskt – belönade den troende. Vad var värst?

Det här var ett sidospår i undervisningen. Huvuddelen upptogs av sedvanlig litteraturhistorisk översikt, med en alldeles speciell inriktning. Jag ville föra vidare vad som var min egen stora läsupplevelse: den rikedom av möjligheter och insikter i människor och samhälle som den modernistiska romanen bjöd på. Så att vi - i relation till den realistiska medelklassromanen (Olle Hedberg, Gösta Gustaf Jansson) läste och kommenterade Robert Musil, André Gide, Claude Simon, William Faulkner, Terjei Vesaas, Martin A. Hansen, Lars Ahlin och Eyvind Johnson. För att nu nämna några. Inte så att de blivande bibliotekarierna skulle missionera för den svåra romanen: jag hoppades att de själva skulle uppleva något av de väldiga möjligheter till insikt och medvetande som gömdes på deras hyllor.

Några år efter min avgång – jag skulle tillträda en tjänst på journalisthögskolan i Stockholm – ersattes SÖ:s biblioteksskola av högskolan i Borås. Efter ytterligare år ersattes litteraturundervisningen med system- och datakunskap. Jag minns att elevkåren kallade ner mig till Borås – det var i februari 1984 – för att protestera. Det hjälpte inte. Det är klart att skönlitteraturen borde tillbaka in i undervisningen. Hur det skulle se ut kan jag inte säga något om. Jag har här bara berättat om hur vi för femtio år sedan uppfattade problemen och hur jag den gången försökte lösa dem.

Vilken plats har skönlitteraturen i bibliotekarieutbildningen?

bis frågade utbildningarna och fick två svar:

Ur Bengts brev till
redaktionen:

*"...Ett par nummer tillbaka efterlyser
en bibliotekarie skönlitteratur i un-
dervisningen på bibliotekshögskolan.
Eftersom jag under fjorton år undervi-
sade i just detta ämne på
SÖ:s biblioteksskola ville jag svara.
Dock tog mitt arbete på "Ta arv" så
mycken kraft att jag inte klarade det.
Nu, i en tillfällig paus återkommer jag.*

...
*Jag har valt rubrik så att den skall
väcka eftertanke. Och har tänkt att du
kompletterar den med några rader om
vad min artikel handlar om. Det här
med "inlärld hjälplöshet" och "lägga
livet tillrätta" har jag alltid uppfattat
som en effektiv propaganda från höger,
som förvånande nog har accepterats
av så många. Samtidigt som "demo-
krati" har blivit ett ord för en
formalitet: att gå och rösta. För oss
som hade kriget så starkt i oss var det
dominerande i efterkrigstiden förverk-
ligandet av demokratin.*

*"Ta arv" är en berättelse om medve-
tande och befrielse, med utgångspunkt
i det bedövande att vara son till en
vänsterman och frihetskämpe som
närmare besedd var en inte så lite re-
aktionär liberal som höll sin familj i en
andlig frånvaro. Som Knutby. Utan att,
naturligtvis, ha en aning om det.*

*För övrigt har Ellerströms gett ut
mina dikter från 60-talet och förhopp-
ningsvis lyft ut dem ur det tvång de
hamnade i när de kom och som gjorde
dem osynliga..."*

Bilden av Bengt Nerman har tagits av Ingela Romare, som 2008 gjorde tre filmer om Bengt, fint presenterade på <http://larsingemar.blogspot.com/2009/05/mote-med-bengt-nerman.html>

Umeå:

Hej Lennart,

här kommer mina svar om skönlitteraturens roll i den biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningen i Umeå. Eftersom vi undervisar i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap, som handlar om förmedlingen av information och kunskap i samhället, och främst på biblioteken, så har inte ren litteraturvetenskap plats på vår utbildning. Förmedling av skönlitteratur, däremot, har viss plats. Självklart kommer skönlitteraturen och vikten av läsande och läsfrämjande arbete fram, t.ex. på momentet "Information, kultur och utbildning", som handlar om olika bibliotekstypers funktioner och betydelse i samhället. Likaså har vi ett moment som heter "Informationsförmedling i praktiken", som handlar om hur man riktar sin förmedlande verksamhet i olika sammanhang - till olika användargrupper, med olika informationsbehov. Här finns det plats att diskutera skönlitteraturens betydelse. Indexering av skönlitteratur diskuteras och provas också. När vi undervisar i informationssökning lär vi också ut hur man söker skönlitteratur.

hör gärna av dig igen om du undrar över något,

bästa hälsningar
jenny

Jenny Samuelsson
Filosofie Doktor Biblioteks- och informationsvetenskap
Postdoktor Umeå Centrum för genusstudier

Borås:

**Skönlitteraturens roll i bibliotekarieutbildningen, här avgränsat
till litteratur för vuxna**

Först och främst vill jag framföra att jag tyckte det var fint att få läsa Bengt Nermans artikel till bis. Bengt Nermans debattbok *Demokratins kultursyn* (1962) var aktuell när jag själv gick bibliotekarieutbildningen 1983-1984. Den var också en självklar och viktig referens i mitt specialarbete, *Debatten kring folkbibliotekens inköp av skönlitteratur 1960-1975: dokumentation och analys*.

Skönlitteraturens roll i utbildningen har varierat kraftigt under den senaste 20-årsperioden. Före akademiseringen 1993-1994 fanns kurser, både obligatoriska och valbara, i skönlitteratur och i litteratursociologi. Efter akademiseringen koncentrerades utbildningen till det nya ämnet Biblioteks- och informationsvetenskap, vilket närmast har ämnet Library and Information Science, LIS, som förebild. Under perioden 1997-2006 försvann litteraturkurserna helt. En fristående kurs, Litterära genrer, har funnits vid sidan av grundutbildningen i varierande utsträckning och omfattning.

I samband med Bolognaanpassningen och programutbildningarnas

införande, kom ett par valbara kurser omfattande 7,5 hp var att ingå. I Bibliotekarieprogrammet på kandidatnivå finns numera Litteratursociologi och Genrekunskap, där skönlitteratur förekommer i form av textexempel som analyseras och diskuteras vid seminarier. I höst, däremot, kommer skönlitteraturen i högre grad att stå i fokus, då den nya kursen Samtidslitteratur kommer att ingå i det valbara utbudet. På masternivå har i ett av programmen, det s.k. Allmänna masterprogrammet, Litteratursociologi och läsarstudier I och II (7,5 + 7,5 hp) givits som valbara kurser.

Som fristående kurser erbjuds Litterära genrer 15 hp och Litteraturförmedling 15 hp, den sistnämnda nu för andra gången i rad. Under vårterminen kommer den nya kursen Samtidslitteratur 7,5 hp att distribueras som fristående kurs. Litteraturvetenskap har däremot inte erbjudits som fristående kurs sedan Avdelningen för Fort- och vidareutbildning avskaffades 1993-1994.

Möjligheter till fördjupning ges i samband med uppsatsskrivandet på magister-, kandidat- och masternivå. Många studenter har genom årens lopp valt ämnen med anknytning till skönlitteratur. Dessa kan vara vinklade mot användarperspektiv, beståndsutveckling, förmedling, indexering, bokmarknad, litteraturen i samhället och samhället i litteraturen. De tre sistnämnda har koppling till ämnet litteratursociologi.

Forskning

Forskning med anknytning till skönlitteratur för vuxna är huvudsakligen inriktad mot läsning och läsarstudier. Hösten 2008

arrangerades ett symposium i Borås med stöd av Riksbankens Jubileumsfond, "Litteratur som livskunskap: tvärvetenskapliga perspektiv på identitetsutvecklande läsning", tillsammans med Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet. Ett femtontal välrenommerade forskare från discipliner som litteraturvetenskap, ämnesdidaktik, psykologi, psykoterapi, medicin, teologi, biblioteks- och informationsvetenskap samlades för att presentera och diskutera forskning och praktik i ämnet. En symposievolyum med samma titel som symposiet sammanställdes under våren 2009.

I november 2010 beviljade Vetenskapsrådet finansiering av ett treårigt forskningsprojekt, "Fiktionsläsningen i internetsamhället. Litteraturens betydelse för unga vuxnas personlighetsutveckling oh omvärldsorientering." Huvudsökande är Uppsala universitet, professor Torsten Pettersson, litteraturvetenskap (projektledare), Högskolan i Borås, universitetslektor Skans Kersti Nilsson, biblioteks- och informationsvetenskap och Uppsala universitet, FD Maria Wennerström Wohrne, pedagogisk utvecklare. Materialinsamlingen kommer att omfatta skriftliga läsarreaktioner på separata noveller och i anslutning till de nationella proven i svenska, men också av fokusgruppintervjuer och individuella intervjuer. Projektarbetet påbörjas 2011 och avslutas senast 2014.

Borås 7 december 2010
Skans Kersti Nilsson

Universitetslektor i biblioteks- och informationsvetenskap,
FD i litteraturvetenskap

Den svenska filmens eldsprutande drake – för farlig för biblioteken?

Film på DVD är standard på biblioteken. Lika litet som biblioteken skyggar för att köpa in debattböcker - det är en central uppgift i själva verket - lika litet borde debattfilmer vara ett problem. En slagning i bibliotek.se ger dock vid handen att inget bibliotek velat (vågat?) köpa Maj Wechseldmanns senaste filmer. Priset kan inte avskräcka (300 kr - också för bibliotek!) Kanske informationen inte nått ut? Här är i så fall adressen: maj.prod@telia.com <http://www.wechseldmann.se/>

De här filmerna kom ut 2010:

Carl Bildt – en trovärdig man? (38 min) ...är titeln på en ny film av Maj Wechseldmann. Frågan är förstås retorisk. Filmen vill leda i bevis att han inte är det. Men visst är Bildt trovärdig – som en man som bryr sig oerhört mycket om pengar. Med humanistiska värden är det inte så noga, åtminstone inte avgörande, då hade han aldrig engagerat sig i Lundin Oil och Petroleum. Där har hans medverkan oavbrutet varit omgärdad av mord och brutala våldsdåd....Maj Wechseldmann är den svenska filmens eldsprutande drake, som riktar sin eld mot det som omgärdas av medial tystnad. På SVT hukar man inför en visning. Herregud, attack på en man, höjd över alla misstankar. Locket på, gentlemen." (Gunder Andersson, Aftonbladet)

En liten antirojalistisk film. "Sveriges ettrigaste och mest produktiva filmare, Maj Wechseldmann, slår till med en halvtimmes salt glädjedödare lagom till kronprinsessans bröllop nästa lördag. Vad vet de kungliga egentligen om familjens förflutna? Så lyder Wechseldmanns retoriska fråga. Och så drämmer hon till med en historik, delvis samplad ur hennes tidigare filmer, som verkligen inte är snygg." (Helena Lindblad DN 11 juni 2010)

PS från Maj Wechseldmann:

"Det kommer en NY långfilm På Göteborgs Filmfestival om Lundin o Bildt Och den går inte av för hackor! Den heter DET ÄR UPP TILL DIG!"

På spaning efter bibliotek i Istanbul

Istanbul är fyllt av välsorterade boklådor, men biblioteken har inte förmått förnya sig och blir allt färre.

Balsam Karam

Det har sagts om Turkiets första president Mustafa Kemal Atatürk att han var en god dansare som gärna ägnade sig åt läsning. Att han hyste ett stort språkintresse gör sig känt genom 1928-års språkreform där det ottomanska skriftspråket övergavs till fördel för en ny turkiska med en modifierad version av det latinska alfabetet som bas. Utan förvarning vaknade 90 procent av Turkiets befolkning den 1 november 1928 till ett oväntat fall av analfabetism, tätt följt av fler reformer som skulle komma att lägga grunden för vad som än idag refereras till som det ”moderna Turkiet”.

Drygt 70 år efter hans död är Atatürks närvaro i landet minst sagt uppenbar; fortfarande kretsar den i många fall extrema nationalism som omhuldar Turkiet kring hans karaktär och så ofta figurerar han på bild, att ett amerikanskt par på besök stoppar mig och frågar huruvida mannen på bild är Turkiets nuvarande president. Nej, svarar jag, fullt införstådd med deras förvirring. Mannen är vad en kan kalla landsfader, grundare av den turkiska republiken och en symbol för det moderna Turkiet. Då förstår vi, säger de och vandrar vidare, fortfarande oklara över hur grundaren hänger ihop med vimplar, vävda mattor, pussel och allt annat som bär antingen hans namn eller avbild.

När jag snurrig av förväntan inför min tre månader långa vistelse i Istanbul landade på Atatürk Airport och från flygplatsen åkte över Atatürk Bridge och vidare förbi upplysta porträtt av Atatürk längs boulevarderna

*Utan förvarning
vaknade
90 procent
av Turkiets
befolkning den 1
november 1928 till
ett oväntat fall av
analfabetism,*

och motorvägarna, var hans närvaro ingenting jag reflekterade intensivt över, avtrubbad som jag har blivit. Dagen efter letade jag fram livsviktig information – närmaste mataffär, busshållplats, färja och bibliotek – och föga förvånande svarade mig internet att ett av de största folkbiblioteken i Istanbul heter Atatürk Kitaplığı, finns om hörnet till det stora Taksim-torget och är allmänt känt för att vara enastående på barnlitteratur. Jag skyndade mig att packa en väska med anteckningsblock, vatten och en provisoriskt ritad karta; snart skulle jag stå vid porten till en oerhörd byggnad, en som skjuter i skyn och låter kanterna svämma över liksom ett Stockholms slott med tusen gånger större existensberättigande, och där skulle jag djupdyka i litteratur jag enbart skulle förstå en bråkdel av.

Ett par timmar senare återvände jag fullständigt tom på bibliotekserfarenheter. Nästa dag sökte jag rita en bättre karta och för en gångs skull skriva ut gatunamn och nummer, och återvände än en gång helt utan resultat. Tredje dagen var jag noga med att utesluta möjliga felmarginaler – undermålig frukost, kallt kaffe, misstaget att surfa in på svenska dagstidningars internetbilagor och där naivt leta fram kultursidorna i tron om att de till skillnad från resten av tidningen erbjuder någonting intressant att läsa – vägen var noga undanröjd och än en gång gick jag gatan upp och ner, fjärde vändan, femte, såg butiksinnehavarna ställa sig i dörröppningarna och medömkande blicka ner på mig, de vilande hundarna längs trottoarerna lyfta huvudet från lövhögarna, katterna stanna upp mitt i en rörelse som för att göra stunden desto mer surrealistisk och bilarna sakta ner inför min förvirring.

Med väskan tung över axeln och fast besluten om att inte vara till desto större åtlöje, tog jag bakgatan hem och försjunken i tankar över var jag lämnade mitt en gång fantastiska lokalsinne, gick jag till en början helt förbi Atatürk Kitaplığı. En uniformerad vakt stod lutad mot en grind och rökte, längre bort en spär likt spärrarna till en matbutik, trasig och uppenbart malplacerad, på båda sidor fritt att stiga in och ner i en trädgård med utsikt över Bosporen och med en asfalterad gång som tycktes leda rakt in i byråkratins hjärta; kantigt, mörkt och förlagd i skugga.

Atatürk Kitaplığı var till min förvåning varken hög, särskilt iögonfallande eller på annat sätt övervældigande. Det är en kantad byggnad som storleksmässigt närmar sig Jakobsbergs bibliotek gånger två, belägen på två våningar där den övre inhyser skön- och facklitteratur och den nedre främst

icke-digitaliserad informationssök i gamla arkiv, däribland press- och kartarkiv. Den övre delen är inredd med flerkantade bord där besökarna utan ansträngning kan mötas, samtidigt som ett tydligt avstånd särskiljer platserna och förser dem med eluttag och ljuskällor. Där finns även datorer att låna, ett trådlöst nätverk och en centralt belägen informationsplats där bibliotekarierna arbetar. Böckerna följer väggarna och bortre sidan av båda våningar är täckta med fönster; utan tvekan har Atatürk Kitaplığı en av världens vackraste utsikter som lika mycket erbjuder ett naturligt ljusflöde som en distraktion för det läströtta ögat.

Trots det bildsköna står jag med öppen mun och undrar hur utrymmet någonsin ska inhysa ens hundra av de 14 miljoner invånare på båda sidor om Bosporen. Det gör det självfallet inte. Antalet böcker och studieplatser är obeskrivligt undermåliga och av deras barnboksintention syns mycket lite; som arbetsplats är Atatürk Kitaplığı fullkomligt tyst utom för det återkommande ljudet av blad som vänds, och det slår mig att den storlek jag väntar mig med platser förknippade med Atatürk här har omvandlats till en vördnad som understryker platsens storslagenhet, och jag kan överhuvudtaget inte tänka mig några barnbesökare. Barnbesökare skulle förövrigt ha mycket svårt att passera den säkerhetskontroll som inleder varje besök. Innan jag tilläts gå in till boksamlings- och arkivrummet krävdes min underskrift på en besökslista och en inlämnad identitetshandling, i mitt fall passet, varpå jag fick ett kort som vid besöksslutet återlämnades för mig att återfå passet.

Det verkligt problematiska med Atatürk Kitaplığı är dock varken den närmast fascistiska besöksprocessen som omöjliggör papperslösas inträde till biblioteket eller den för mig som svensk biblioteksbesökare ovanliga tystnaden och vördnaden; det problematiska är att Atatürk Kitaplığı med sina brister är ett av få publika bibliotek i Istanbul och att det varken storleksmässigt eller som boksamlingsplats utgör ett undantag. Bibliotek som hör till privata institutioner har många gånger reglerade besöks- och utlåningsvillkor och Istanbul's otaliga privata universitet har lika många privata bibliotek stängda för allmänheten. Dagligen passerade jag Bahçeşehir University och blickade in i biblioteket som tomt väntade på studenter och vaktades av beväpnade vakter

Det verkligt problematiska med Atatürk Kitaplığı är dock varken den närmast fascistiska besöksprocessen som omöjliggör papperslösas inträde till biblioteket eller...

vid universitetsporten. Istället är Istanbul en stad överfull av bokaffärer som i varje gathörn upptar flera butiksplan och inhyser såväl klassisk litteratur, turkisk och kanoniserad västerländsk, som nya skön- och facklitterära böcker, allt kommersiellt gångbart och för stunden populärt hos läsarna.

Jag talade med en konststudent som planerar en performancefestival i Istanbul nästa sommar, och frågade honom om hur biblioteksutvecklingen i staden har sett ut de senaste decennierna. Han berättade att biblioteken var fler och mer välbesökta för 15 år sedan och att nedläggningen långsamt tog vid i början av 2000-talet. Vi talade om anledningarna och han berättade att det bland annat handlade om bibliotekens oförmåga att anpassa sig till en mer digitaliserad värld och till besökare som krävde ett utbud som bättre mötte deras vardag. Han talade även om ett minskat antal akademiska forskare och om återkommande politiska beslut som förespråkade konsumtion snarare än icke-vinstdrivande kulturutövning. ”De uppmanar oss att köpa, inte att läsa och lära.”

Konsekvenserna av en undermålign bibliotekspolitik, ett överflöd av bokaffärer och alltför

*Biblioteken
var fler och
mer välbesökta
för 15 år
sedan och att
nedläggningen
långsamt tog
vid i början av
2000-talet*

privata bibliotek med specialiserad och i många fall sponsrad boksamling, är på sikt förödande för den fattiga befolkningen i synnerhet och kulturutövningen i allmänhet. Också om Turkiet aldrig har haft för avsikt att använda bibliotek som folkbildningsplatser, står nu en enorm del av befolkningen utan möjligheter till gratis kulturbildning. Självfallet drabbas arbetarklassen hårdast av de nedlagda biblioteken och om vi trots allt antar att yngre och vuxna läsare har möjlighet att handla en och annan bok under en viss tidsperiod, återstår ändå frågan om utbud och vinstintresse, samt om barnens och de äldres möjligheter. Då har vi trots allt inte talat om bibliotekens roll som icke-kommersiella och öppna mötesplatser, samt om de möjligheter som biblioteken kan erbjuda vad gäller att bekanta sig med medier som många är nyfikna på men saknar ekonomiska och sociala möjligheter att närma sig.

I tider då Nacka kommun önskar sälja ut och privatisera alla sina bibliotek är det varken främmande eller överdrivet att tala om en liknande utveckling i Sverige. Vad uppmuntrar våra politiker oss att göra och hur tvingar de bort oss från våra en gång givna mötesplatser? Vad händer med de återstående folkbiblioteken, hur kommer framtidens bibliotekssamlingar att vara komponerade och framförallt: vilken strategi har vi för att möta en sådan utveckling?

Balsam är litteraturvetare bosatt i Stockholm

Starkt motstånd mot biblioteksstängningar i England, t ex i Oxfordshire:

Oxfordshire County Council recently announced plans to cease funding for 20 out of 43 libraries across Oxfordshire. These cuts are being pushed through against the wishes of thousands of Oxfordshire residents who want to see a fully funded public library service.

Public libraries provide an invaluable educational and cultural resource, the loss of which can only increase deprivation to those who simply cannot afford or gain access to equivalent resources either through lack of availability, access or wealth.

Oxfordshire anti-cuts alliance has organised a public meeting to discuss how we can effectively campaign to defend our library service in Oxfordshire. (*Facebookinbjudan till eventet Stopping the cultural vandalism of library closures*)

”Libraries seen as easy touch when it comes to balancing the books.

Up to 800 – a fifth of the total – could close as local authorities look for savings”

(Guardian 7 januari 2011)

<http://www.guardian.co.uk/books/2011/jan/07/library-closures-brent-council>

Fyra skäl för att säga nej till entreprenader

Lena Lundgren

Bibliotek på entreprenad – igen

BiS gjorde 2007, då frågan förra gången var aktuell i debatten, en sammanställning av bibliotek med alternativa driftsformer (se BiS hemsida www.foreningenbis.org). Nitton bibliotek drevs då på entreprenad i olika former, de flesta av föreningar för att de små biblioteken annars hotades av nedläggning. Några mera regelrätta entreprenader fanns också i Västerås (Tillberga) och Hällefors och Lingshems bibliotek i Linköping var ett väldokumenterat men förvånansvärt okänt exempel, som faktiskt pågick i tio år.

Svensk Biblioteksförening har nyligen publicerat en rapport om bibliotek på entreprenad. (Den är visserligen i skrivande stund inte behandlad i föreningens styrelse.) Där återopas BiS kartläggning och SB har gjort en viss uppföljning genom att ringa de flesta länsbiblioteken. SB drar slutsatsen att läget troligen är i stort sett detsamma som 2007 men resultatet är dock inte så säkert att SB vill redovisa det. Det är förvånande och beklagligt att SB med sina stora resurser inte har tagit tillfället i akt att göra en ny ordentlig kartläggning av nuläget och redovisa den och vilka planer som finns i kommunerna! En sådan skulle dokumentera utvecklingen och ge den aktuella debatten ett säkrare faktaunderlag.

I dagens debatt framförs ofta att det inte spelar någon roll om biblioteken drivs av privata entreprenörer på kommunalt uppdrag eller av kommunen själv och det är en uppfattning som stöds av författarna till SB:s rapport och av DIK (enligt artikel i Svenska Dagbladet 2010-12-21). Ofta görs jämförelser med skolan och vården, där privat drift blir allt vanligare, och frågan ställs varför biblioteken skulle vara så speciella, att de skulle särbehandlas i denna samhällspolitiska utveckling.

I BiS har vi alltid varit emot folkbibliotek på entreprenad därför att vi ser flera sakliga skäl till att biblioteken ska vara kvar i kommunal drift:

- 1) De offentliga biblioteken bildar ett nätverk som de med andra driftsformer ställer sig utanför. Det finns ingen skyldighet för andra bibliotek att samverka med de offentligt drivna. Redan för hundra år sedan talade man om "det svenska sambiblioteket", vilket innebar (och innebär) att forsknings- och folkbibliotek genom att fördela ansvar och arbete mellan sig kan erbjuda bästa

möjliga verksamhet och utnyttja resurserna på bästa sätt. Bibliotekens samverkan är nödvändig utifrån ett demokratiskt perspektiv. Den ger alla samma tillgång till biblioteksresurserna och människor som bor i mindre tätbefolkade områden och distansstuderande är exempelvis grupper som har stor nytta av samarbetet. Intern konkurrens mellan biblioteken i kommunerna försvårar ett sådant samarbete. Alla vill hålla på sitt och sina medier.

- 2) Folkbiblioteken har en stor uppgift utöver att låna ut medier, hjälpa till med informationssökning och fungera som en mötesplats i samhället. Den mycket viktiga uppgiften innebär att bistå personer med läshinder av olika slag, inte minst språkliga, både med medier och praktisk hjälp. Det är en verksamhet som fordrar specialkunskaper men som inte genererar några höga utlåningssiffror och inte heller alltid högre besöksiffror, de två variabler som oftast används för att mäta bibliotekens verksamhet.
- 3) Det finns i stort sett inga utprovade utvärderingsmetoder för bibliotek. Regionbibliotek Stockholm konstaterar i en ny rapport, *Mäta och väga*, att man måste använda flera mått och att ett utvecklingsarbete är nödvändigt när det gäller bibliotek och utvärdering/statistik. Personalen svarar exempelvis på kvalificerade frågor, vilket nyligen bekräftades i en studie av Bibliotek Forum Nacka, men detta ger inte utslag i det ersättningssystem som biblioteken i Nacka finansieras med och som nu sprids till fler kommuner.
- 4) Personalen på de offentliga biblioteken har rätt att kritisera verksamheten exempelvis i massmedia. I privata företag gäller andra regler, ofta med krav på absolut lojalitet. I en samhällssituation där dessa frågor är högaktuella och där kraven på öppenhet, transparens och yttrandefrihet framförs med kraft borde detta faktum vara ett viktigt argument för att behålla biblioteken i kommunal drift!

Debatten om bibliotek på entreprenad hösten 2010 på BIBLIST och i pressen

Lena Lundgren

Debatten om biblioteksentreprenader har förts dels på Biblist och dels i massmedia. Det följande är ett försök att lyfta fram några synpunkter som har framförts inom och utanför biblioteksvärlden, utan ambition att vara heltäckande.

På Biblist har diskussionen rört sig längs tre huvudspår, **demokrati och inflytande, ekonomiska vinster och möjligheterna att utveckla verksamheten** och den har varit präglad av tyckanden snarare än verkliga argument. Kortare beslutsvägar och personalens ökade inflytande över verksamheten lyfts fram som en positiv följd av entreprenader. Men frågan om ifall entreprenader är mer demokratiska än de i kommunal drift är mycket förvirrad. Flera tar upp personalens möjligheter att ta upp missförhållanden, och har olika åsikter om var det är högst i tak, men **Jonas Aghed** påpekar mycket riktigt att det är en rättighet för offentligt anställd personal men att den rättigheten är obefintlig för personal i privata företag. De större demokratiska frågorna tas i viss mån upp, bristen på insyn och risken för att en entreprenör inte skulle vara tillräckligt objektiv. En debattör gör en jämförelse med skolan och konstaterar att de fristående skolorna har ökat segregationen och andra hänvisar till rapporter om att kommunala verksamheter fungerar mycket bra. Och hur tar man tillbaka en verksamhet till offentlig drift igen?

Ekonomiska frågor som nämns är möjligheten att tjäna pengar på en biblioteksentreprenad och den eventuella skillnaden mellan personalkooperativ och bolag. **Lars Aronsson** uppmanar debattörerna att ta reda på fakta och åberopar Rebecca Bachmanns rapport om social ekonomi från 2007. Enligt den drivs Dieselverkstaden av ett personalkooperativ. (Det gäller dock att se till att de källor man använder är aktuella! Biblioteket är numera ett aktiebolag.) Möjligheten att få ut mera för skattepengarna ses av någon som positivt medan **Anders Granström** påpekar risken för att uppföljningen kommer att ske med kvantitativa mått och att icke lönsamma verksamheter som medier på andra språk och smala genrer inte kommer att prioriteras.

En bättre verksamhetsutveckling diskuteras också som en positiv följd av entreprenader. Här är argumenten ganska allmänna som att entreprenader i sig gynnar verksamhetsutveckling.

Så långt debatten på Biblist. I medierna har diskussionen innehållit mera uttalade ställningstaganden och pläderingar för eller emot entreprenader. I DN har **Fredrik Söderling, Jonas Thente** och **Henrik Berggren** i huvudsak med demokratiargument energiskt

försvarat att biblioteken ska drivas av kommunerna (10/12 och 22/12). Vad händer om exempelvis Bonniers vill ta över biblioteken i en kommun? Thente tar också upp risken för att kvaliteten försämras. Henrik Berggren menar att jämförelsen med skolan bör avskräcka, eftersom styrningskrisen där är ett faktum. **Bengt Göransson**, tidigare utbildningsminister, lyfter fram biblioteken som en central institution i kulturlivet (22/12). **Per Wirtén** skriver på Dagens Arena: "Bibliotek är grundstenar för mänsklig utveckling. Där kan man hämta några av de 'capabilities', förmågor, som ekonomen Amartya Sen pekat ut som de viktigaste rättviseverktygen. Men de nya biblioteksentreprenörerna grubblar inte över bildning eller verktyg för jämlikhet. De räknar antalet utlån och besök som enda betyg."

Inlägg för bibliotek på entreprenad görs exempelvis i DN av ordföranden i kulturnämnden i Nacka, **Tobias Nässén**, som menar att verksamhetsutveckling och högre kvalitet är skälen till beslutet om upphandling. Ett lågvattenmärke utgör vd:n för Newsmill **PM Nilsson**, som påstår att Dieselverkstaden är en ny modell som inte bara räddar folkbildningen och jämlikheten(!) utan också demokratiserar biblioteken, där personalen hittills inte varit "kundtillvänd" och dessutom anför de "otillgängliga och magra bibliotekarierna" i Lund som avskräckande exempel. (Jfr Julius Caesar: "Jag vill se feta människor omkring, slätkammat folk, som sover gott om natten." Ur Shakespeare, Julius Caesar) Man tar sig för pannan!

Mycket mer finns att säga i entreprenadfrågan. **Barbro Borg** skrev en bra artikel i bis 2007:4, där hon benade upp skälen för och emot entreprenader i fyra grupper: ideologiska, ekonomiska, utvecklingsmöjligheter och personalens tillfredsställelse. Läs gärna den på BiS hemsida!

Svensk Biblioteksförerings rapport är på intet sätt tillräcklig som sakunderlag i diskussionen och värderar dessutom inte de argument som anförts. SB måste bidra med ett mycket mera kvalitativt och resonerande material i denna för biblioteken mycket viktiga framtidsfråga. Och vi efterlyser ett tydligt ställningstagande!

I bis 2007:4 redovisades BiS mässeminarium kring entreprenader med inlägg av bl a Barbro Borg och Stefan Carlén

Avsändare:

bis

Rosenbadsgatan 9

652 26 Karlstad

I Finland är BIS en fylld lakritsstång, i Sverige en biblioteksförening fylld av engagemang för biblioteken. Vi bjuder på båda 12 mars.

BiS står inför ett generationsskifte. Äldre bisare försvinner successivt. Nya behövs! Vad skall t ex hända med papperstidningen bis? Kan nätet ersätta? Om du tycker BiS behövs även i fortsättningen: kom till årsmötet och visa det!

BiS

inbjuder till årsmöte i Stockholm den 12 mars 2011

i Spelbomskan, Odengatan 63 4tr, Stockholm

Årsmötesförhandlingar kl 11 – uppskattningsvis kl. 17. Kaffe och smörgås serveras kl. 13.30. Efteråt går vi ut och äter.

Dagordning och annan information kommer att meddelas på BiS hemsida, blogg och på annat sätt. Vi arbetar för att ha en aktuell programpunkt - kanske kring entreprenader? - som bryter in i årsmötet.

Motioner ska vara styrelsen tillhanda senast två veckor före årsmötet. Ärenden som det ej motionerats om kan upptas på dagordningen om en tredjedel av närvarande medlemmar samtycker. Föreningen betalar resekostnader med tåg/buss upp till 500 kr. Välj billigaste varianten! Anmäl deltagande till Lena Lundgren, e-post lena.lundgren@kultur.stockholm.se. Tala om om du vill äta middag efteråt (på egen bekostnad, men tillsammans...)!

Valberedning: Anette Eliasson

Välkommen!

Styrelsen